

9.121

Viikari T. '19.

Handwritten signature

NOORSOO AJAKIRI

I. AASTAKÄIK

Tartus
ministry

№ 6-7-8

JÕULUKUU MCMXIX

TARTUS

Handwritten signature

Spetsiaalne fond

UUDISMAA

NOORSOO AJAKIRI

~~ENSV
Riiklik Avalik
Raamatukogu~~

~~SP₁-4838~~

No 6-7-8

TARTUS

JÕULUKUUL MCMXIX

ESTI
RAHVUS-
RAAMATUKOGU

Oskar Krigul.

Ta oli mul sõbraks ja paljodelle, sest oskas igat mõista, iga väljavaatesse syveneda. Puutusin temaga kuuliste vahe aegade pärast kokku, kuna pää sõprus kirjalises vestmises syndis, milline registreeritud hunik praego mo ees laual valendab.

Liig tegev oli ta, millist kylge, pean tähendama, õppiv noorsugu õige palju kasotas, teda kui tegevamat igasse ettevõttesse palodes, mis aga tema tervis seisokorra pääle halvavalt mõjos, nii et oli sunnit õppimist reaalkommertsikoolis 7 klassis katkestama ja ehk kyll väga vasto tahtmist maale sõitma, et „läbi põlend“ organismi paranda.

Suvi, päike ja loodus andsid lootust paranemiseks, vaid õhtoti oli vahel kõrge temperatuur ja haigus näis ripnevat mingisugusel piirjoonel kaldudes, kord paremusele, kord halvemusele.

Kuid olles harjond lõpmatos tegevuses viibima, sai talle siin fataalseks tegevusetus, energia suletus, võimatus.

Päevad venisid igavalt, jättes ymbrusse tyhjust.

Olles väga tundeline ja meeleolode inime, satutas see teda sagedasti melankooliasse, mis oli temale aga tervislikult väga kahjolik.

Möödane suvi ilma suurema tegevusetä. Käisin kord teda vaatamaski. Lugesime ta luuletusi paarist täiskirjutet kaustikost, mis teda kui poeti esitasid ja sageli imestas mind kergus, millega ta luulet paberile aetas — valatult, valmilt.

Sygise alul kirjutab Ta: „ . . . nyyd ei loo ma luuletusi kaugeltki mängides. Teen pingotusi et saavuta stiili, karaktrit, keelt.“

Sel aastal novembril sain talt veel mõned kirjad, mille viimase sisu pooleldi mahutan: „ . . . olen sunnit väiksel nigritsema, oma ette, kuid ennäe! Eile sadas esimene lumi. Nii valged, suured rätsed, kui valged! Ja sulle on tar-

vis krysanteemi! Tule, ma annan, mul pudenevad valged õtsed, nad pudenevad taevast.

Mihuke meeolelo!? Sinine, sinine, kas tead, sinine! Nii merisinine kui taevas. See oli hommikol, kuid õdangol es pudene enam õtseid, es ole sinist vaid maa jäi valgeks, muu muutus halliks mureeieks.

Ja täna on ka kõik hall, hall, hall.

9. XI. 19.

Terviten

Oskar.

See oli viimane kiri, siis sain teate:

Ta oli surnud!

Ei tea ta teenuseist pikemini pajata õppurkonna keskel, tean vaid, et oli „Uudismaa“ tegevus toimetuses, mille esimeses numbris „Toimetuselt“ päälkirja all „Uudismaale“ teatava sissetlengo tegi.

Muidogi tunnevad need teda ligemalt, kes ses suhtes temaga yhiselt töötasid.

Ja nyüd on ta hing, peeneim materiaist, valgunud õhku, ning hääst sõbrast jääb mälestuseks virn kirjo ja kord mõ skitsede kaustikosse mälestuseks kirjetet luuletus:

Kevadel, kui puhuman tuuled,
varglikud huuled
suudlevad.

Suudelden hing on ihade teel,
ikka, ikka veel
himosten.

Kuid igavikko es saavuta,
kevad muutos käoks
unenäoks

Tartos, 1. det embril 1919. a.

Aleksander Saarna.

Jõuluhelid

I.

Hell hämarus ju hajub üle maja
Ja aknast nõrgub salajasi leinu
Mu tuba tumestades, kustes seinu
Mis joonud soojust kõige päeva aja.

Mul rahu nii, ei hinge ihkeid maju
Ehk üksi küll, sest teised sõitnud ära
All kuljuskõlinate, silmis sära,
Kui vallatamad läbi lume saju,

Mis väljal käsi mänglevaid kuis loorib
Mu akna! ajuti vaid heites liiva.
Ja teele hämaruse hõlma viiva

Kus musti kogusid nii sagelt voorib
Ju kostab helin läbi tuisutiiva
Lund hangiks hajutava aeva liiva.

II.

On hõrna taeva alla valge lina
End heitnud saju kestes õise aja.
Nüüd keset lume minu valge maja
Ja valge õu, sääl kuulatamas mina.

Eel silmapiiril metsa kitsas vina
Kust hargub kauge Jõulukellu kaja,
Kui hõbe helinates üle raja,
Mis on nii vait ja pühalik kui mina

Kesk valget õue, kõrval valget hange,
Mis kuhjund tuisu vallatavas pihus.
Ah, heitke mured nüüd, kõik kurbus pange

Ja peitke lumme, värisemas õhus
Ta helged õied. Ah, et lange lange! —
Kõik helid kauged vārahtlevad ihus.

JUHAN RITSESON.

Raske on . . .

*Raske on, raske on noorena surra,
Õitsvat ihu võileivana purra
Anda shrapnelli terashambile.*

*Raske, nii raske on tapperi terra
Tõugata südant ja tõmmata kerra
Raipena, söödaks ussi hambile.*

*Raske on, raske on noorena puua
Risti kõik ihad ja enda verd juua,
Helduda tulikeelte sambile.*

*Raske, ah raske kuis noorena tuua
Uriks kõik rõõmud ja endast vaid luua
Võileib shrapnelli terashambile.*

EDUARD NUKK.

Aer.

*Liival — piimal vedeleb aer
lainist heidet
sinna. Peidet
merre kohava nutt ning naer*

*Nutaks vaid naeraks keegi vooges,
meri et neelis
ta. Meri keelis
Jõudmast rannale, tormide hooges*

— — — — —
*Meri kõik elud endale nõudis,
Ainult aer, see kaldale jõudis.*

EDUARD NUKK.

Surev kunstnik.

(Pühendat noorele võitel langend kirjanik M. K-le.)

Kesk kuulipildujate terasvankri tärisevat sõitu,
Shrapnelle saju hävitavat tuld
Ning taevasteni tõusvaid pilvi — suitsu sambaid,
Kus nõgiseid täis keere keemas muld,
Sääl kostis püsse hapralt kõhne paukumisi,
Neist nägin suitse väljel uitamas, kui eksind lambaid
Ja kuulin suurtüke — vaid verekoore ahneid haukumisi,
Kui vihakoolja inimsuse üle saanud võitu . . .

Sind nägin naeruks ahtaks paenutavat huuli,
Kui seisid, oodates end tabavat sa kuuli,

Noor kunstnik, lamasid kesk verist võitlusvälja,
Püss — neetud verekoer — veel elutumais käsis . . .
Sul pärandunud silmad, lahkumise valus võikas,
Huul naeratusest, õnnelikust juba väsis. —
Kas olid needind, õnnestand tod, kes su siia tõi?
Kuul kuri, kui su eluõie rõõsalt lõikas,
Maa jänunev sust vere viimse imes, jõi:
Et kustuta, kui tiiger igatsetud vere nälja.

Sa nägid elu — vikerkaari värves väljendatud maali
Ja taevast — pilve pilttest ilustatud pidusaali . . .

Kuid elu sind, kui igat meistgi alatumalt pettis,
Nii mõnigi, kes ennem uskus, lootis, juba veres vettis.

Sügisnukrus.

I.

Häabund kõik, mis oli helge,
kurbust, leina täis maailm . . .
Kustund päikse vilgas silm,
mattund uttu taevas selge . . .

Mööda helged elamused,
haihtund iga hõrn aroom,
Sest et koltund kask ja toom,
vaikind suised silledused,

Sest et sügistormid sünged
sulgend laulurite suud . . .
Õudselt vinguvad — ei muud —
põhjatuuled kõled, vinged . . .

II.

Omi viimseid lehti
poetab porri kask,
Kollane kui vask . . .
Omi viimseid lehti

laseb oksilt lahti
hilju, hilju ta
vaikse valuga . . .
Omi viimseid lehti

seks, et pori ehti
tema nutuga,
pisaratega,
laseb hendast lahti . . .

Sõdamehe tee.

Sajab kuule nagu talvel tuiskas lund . . .
 Las voolab veri . . . hukuvad kõik rajad,
 Las täitvad õhku valu, vande kajad.
 Me lähme edasi! Meid ajab püha sund!
 On jõudnud hirmus arvetegemise tund,
 On jõudnud rasked heitlusajad.
 Nüüd, rahvas, suurt jõupingutust sa vajad,
 Ehk muidu näed vaid vabadusest und.
 Peab tasuma üks kuu, või terve aasta,
 Mis kannatand me seitse aastasada.
 Nüüd aeg on hävitada kõike saasta,
 Mis kogund rinda käies orja rada.
 Nüüd minu rahvas, veel sa ära väsi:
 Veel olgu mõõka tõstes tugev sinu käsi!

VESKIMÄE

Su põsed . . .

Su põsed punetavad minu suudlusist,
 mis rohkelt joobumuses Sulle jagand.
 Su kirg on üle eland hullu priiskamist,
 Sa nagu jumalate kaisus magand —
 — Nii taevalik! . . . See õõ on ainus olnud vist,
 mil unustid kõik maised mured sajad!
 Kui libe, õnnetuulest olid hõhku kist!
 Veel sätendavad Sinu silmis pidumajad! . . .
 Oo, ilmuksid need hõrnad iharusel taas!
 (Neid ootvad siiski pilukil Su kelmid silmad!)
 Siis mõlemil meil rinnus tuli hõõgumas,
 mis vallapääsus hävitaks kõik vanad ilmad! . . .

5. 5. 19.

Mere ääres

Kogust: „Punane lill“

I. Päiksetõus

Mere kaldal mustendavad jalakad
hämaruses, kuusmad, sõstrad, pihlakad ...

Punaroosakas on merel idapiir ...
Varsti paistab esimene kiir! ..
Põhjas seisav pilverüngas nagu mustav kalju
Värve, varje pilverünkal, kaldal, metsas palju!

Tuulepuhang kôdistab ju põsel mind! ..
Vallatult, kui plika viskleb merepind ...
Ere kiirte virvendus, kui tee läeb merel kaugel' ...
Õine kaste ôhetab, kui talvel härm, mu laugel!

Päike särab hõbetilkes jalakail,
lillil, põõsais, kanarpikus, pihlakail ...

II.

Kui lossid valendavad roheluses majad,
kõik aknad avat aia lõhnadelle!
Siin veetnud mõnigi küll ülivimad ajad
kas lilledes vai mere ääres selle,

mis läbi puie sinerdub. Ta rannaliival
kuis päiksepäeval kihab elu! .. Noored
küll lõbustavad rannas, teedel parki viivail,
kus jahedam ning sõstrad, alles toored!

Vees sulistavad, nagu kalad, mudilased
ja rõõmust kilgahtavad. Liblikaid
— kui lumehelbi; sumisevad mesilased
Õhk päikest täis ja lõhnu magusaid! ..

Ontikas 25. 7. 18.

Kaks luuletust

Kõrgel kaldal

Ma jälle üles otsin mere kalda,
Kus lained mürisevad, tuiskab vaht,
Kus valgeil laine harjul helgib laht;
Ma jälle tõttan laia tormi valda.

Siin istun nüüd ma tormi, tuulte süles;
Mu üle lõhki kiskund tuuled musta taeva.
Silm tühja kurjalt merelt otsib laeva,
Kus tuuled laineid veeretavad üles . . .

Ju mähkind õhtu udud mere, kalda.
Veel kuulen laine müha, tuulte häält.
On hilja ju. Ma kõrge kalda päält
Veel siiski lahkuda ei malda!

Unenägu

See oli suviõhtu värsk, vaikne, vaga.
Ju looja vajus päike punetavas pilve meres.
Ju hõljus pehme rahu igas onnis, peres,
Ja laulis ööpik talutare taga.

Puu lehti libisevaid, roosi hõilmeid helgi erevaga
Siis kuldas päike, mängiv pilvemeres.
Ja säras järve pind, kui leekides, kui veres.
Kõik taevad helkisid; siis aga

Käis läbi loodusest järsk halamine, lein.
Nüüd kadus päike! Tuuled mühasid . . . Ja varsti tuiskas lund!
Said maetud külma, valge vaiba alla lilled värisevad, lõhnava
hein.

Ma ärkasin. Käes oli hommikune tund,
Ju helkis tõusvast päiksest kambri sein.
Ma olin näinud hirmust, kohutavat und!

Värskel kalmul.

Siia hiljuti Su vaiksel palvel matsin, siin Su valge kirstu alles äsja liivaga ma katsin, valge risti paigutin Su üle, lilled ehteks panin õitsema Su murtud rinnale. Tuulehiil tasane leh-vib Su kohal, kandes uusi kuldkollaseid lehti Su kalmule. . .

Hinga rahus! Ära sest raskust tunne, et mures Su risti najale sööstan! . . .

Tasa värisevad lilled kalmul, tasa kuivand lehti langeb pär-jalt maha, tasa kõnelevad murejutte puud põlised Su kohal. . .

— Hinga rahus! — jõuan sosista veel värisevil huulil. . . pisarad purskavad silmist, valu meeletuks mässuks saab mahti; nagu vangistet metsaline purustab kütked ta ja lõhub, karjub, määratseb, et lõhkeda ähvardab süda. Pole ma ammu enam nut-nud nii. Nagu oleks kõik püham, ülem, sügavam, õrnem taas ärkand mu väsind, tormest vaevat rinnas. et meeletult nutta Su kohal.

Milleks veel elada, kui kõik puruneb, millesse vähegi usku on, millest elu pimedikus haarad kinni nagu uppuja? Milleks veel elada, kui iga lootus, mis vaevalt ärkab, nagu hörn taim mullapin-nal tapetakse, purustatakse?

Siin su kalm — kõik olen siia matnud, mis mul oli, mille najal suutsin edasi; kõik, millesse mul usku oli, mis mu kallid aated unistused, lootused kehastas; kõik, mis mu pimedat eluteed vähegi valgustas — kuis elada veel?

Aga ei: just nüüd tahan elada, tahan veel meeletumalt püüda sihile, kuigi kibuvitsest kroon vajutetakse kindlamini mu pähe, kuigi pimedus ja tormid segavad, raskendavad käiku — lähen, tahan minna, tahan jõuda kaugelt kutsuvale, meelitavale sihile!

Tasa lehed värisevad tuules, mis kui vaimukari lehveldab Su üle — hinga rahus!

Nagu mõttis katkeb leht kuldkollane, tasa libiseb ta alla, va-jub Su värsele kalmule — hinga rahus!

Vaikselt põlvitan veel maha — hõõgub kustuv valu väsind rinnas, silmist kuivand kuumad pisarad — hinga rahus!

Lähen, uhkelt kannan oma okaskrooni otsani, viimse jõuga kõnnin oma tee ma lõpuni, siis ma tulen jälle. . . Raugana siin tahan puhkust leida, kalmu all, kus värisevad praegu värsked lilled tuules. . .

11. X. 19.

Vegetariaansus.

(Väljavõtted Plutarchi kirjatööst, kes elas 40—120 p. Kr.).

„Te küsite mult, mil põhjusel Pythagoras looma liha ei söönud. Mina omalt poolt ei saa aru, missugune tunne, mõte või põhjus juhtis inimest, kes esimest korda otsustas oma suud verega roojastada ja lubas omi huuli tapetud olevuse liha puudutada. Ma imestan seda, kes sallis omal laual surnud kehade vigastatud kujusid ja nõudis omaks igapäevaseks toiduks seda, mis veel natukese aja eest oli elav olevus, mis liikus, häälitsetes ja mõtles. Kuidas võisid ta silmad välja kannatada vigastatud liigete vaatlust, milt nahk on nülitud? Kuidas võis ta väljakannatada seesugust vastikut haisu? Kuidas, küsin ma, ta ei tunnud südame pööritust puudutusest mädanema lõõnud haavadega, rüvetusest mädanema hakanud vere ja mahladega...?

Kui nad võiks nüüd teadvusse tulla ja kõnelema hakata, siis nad hüüaksid:

„Oh õnnelikud ja Jumalast armastatud inimesed, missugune õnnistuslik aeg on teile osaks saanud maailma ajalooos: te külvate ja päranduslikult tarvitate kõiki neid vilju, mis täies külluses teile kasvavad!

Kas te ei kogu rikkalikke lõikusi? Missugune rikkus põldudel, kui palju süütumaid lõbusid, mida võite maitsta keset teid kõigelt poolt ümbritsevat taimestikku. Te võite endile lubada toredat toitu, ilma määrimata omi käsi süütuma verega, kuna meie pidime elama kõige metsikumal ja hirmsamal ajal, mida iganes võib ette kujutada. Meid oli saatus paisanud keskele kõige tarvilisemate toiduainete puudust, sellesse maa olemasolu esimesse ajajärku, mil tihe õhkkond veel varjas meilt selge taeva, kui tähed veel olid kaetud tuliste aurude tumeda pimedusega, ega taevakehadel endil olnud kindlat ja korralikku liikumist. Maakera oli siis metsik ja harimata kõrb, mida ülevoolavate jõgede vesi vahetpidamata üle ujutas ja

mida katsid udutavad metsad ja sood. Meil ei olnud maaviljade korjamist ega ühtki mehaanilist abinõu võitluseks looduse vastu. Nälg ei annud meile mahti, ja ei võinud siis olla mingisuguseid külvl- ja lõikuseperioode. Seepärast ei miski ime, kui meie looduse kiuste sunnitud olime tarvitama elavate olevuste liha, kui kogu meie elu ülevalpidamise vahendiks olid metsikult kasvavad umbrohud, puu koor ja koguni sitke savi, kui me end õnnelikuks võisime pidada, kui kogemata leidsime metsikut juurt ja rohtu. Kui meil korda läks tammetõru või pähklat süüa, siis ülevoolavast tänust ja rõõmusest täitsime puu ümber, teda tervitades kui oma ema ja tootjat. Seesugune oli nende esialgiste aegade pidusööök, kui maa pääl valitsesid kired ja vägivald, mida tekitas võitlus olemasolu eest.

Kuid missugune võitlus olemasolu eest või missugune meeleetus sundis teid omi käsi verrega määrima, — teid, kordame, kel elu tarvidusteks ja elumõnudeks kõike küllalt? Miks laimate maad, et nagu ta ei jaksavat teid toita ja elatada? Miks põlgate heldet Ceres*) ja laidate Bacchuse**) magusaid ja maitsvaid andeid, nagu ei oleks te neilt küllalt saanud?

Kuidas teil ei ole häbi tapmist ja verd nende heldete andidega segada? Te nimetate kiskjaks ja metsikuks lõvisid, tiigrid ja usse, kuna te ise neist mingis metsikus mahas ei jää. Siiski neile on tapmine ainus abinõu elamiseks, teile aga tarbetu toredus ja kuritöö.

Päälegi, me ei tapa ega söö lõvisid ja hunte, mis võiksime teha enesekaitse pärast, vaid, vastupidi, jätame nad rahule, aga vaevame ja tapame süütumaid, taltsaid ja abitumaid loomi, kel ei ole kaitseriista ja keda loodus nähtavasti on elule kutsunud ilu ja graatsia kehastuseks.

Miski ei kohuta teid tagasi: ei nende vormide tähelepandav ilu, ei nende hääle kaeblikud, armsad helid, ega nende yaimuvõimed. Ainult lihatüki pärast võtate neilt särava päikese valguse, — elu, milleks nad on sündinud. Me teeme, nagu ei paneks me kaeblikke kisu tähele; kuna tööpoolest need on hõrdad palved ja hüüded, mis igaüks neist meie poole saadab. „Meie ei takista teie pärisnõuete täitmist. Tapke söömiseks, kui see teil tarviline ja seda tahate, kuid ärge surmake meid liigsöömiseks ja priiskamiseks!“

Võib ainult kahetsust tunda meie metsiku ebainimlikkuse kohta! Kõle näha rikaste inimeste lauda täis lasusid ehitud surnud kehi, aga ka lihunikude ja kokkade laudu. Kuid veel koledamat pilti pakub sama laud pärast söömist, sest koguni ülejäänud

*) Ceres — vana roomlaste vilja- ja põlluharimise jumalanna.

**) Bacchus — roomlaste viinajumal.

toidu hulk käib tarvidusest üle. Järjekult on need ohvrid tarbetumalt oma elu kaotanud. Teistes juhtumistes ei raatsi peremees lihtsalt lausa ahnusest omi toitusid välja jagada, kuid ometi ei olnud tal haledat meelt süüta loomadelt elu võtta.

Ja nii siis olen võtnud vabandamise võimaluse neilt, kes looduse nõuetele endid toetavad. Kõige päält meie kehaehitus tõendab, et inimene ei ole lihasööja, mis näha sellest, et ükski loom, kes on määratud end lihast toitma, ei ole inimese sarnane. Inimesel ei ole kõverat nokka, ei tugevaid küüsi, ei teravaid hambaid, ei kanget seedimise võimet. Vastupidi, otsustades ta siledaist hambast, ta suu väiksest mahutavusest, ta pehmest keelest ja ta seedimise aeglusest ei ole loodus talle sugugi lihatoitmist määranud. Kui te sellest hoolimata tahate väita, et loodus teid niisuguse toidu sööjaks on määranud, siis hakake ise tapma seda, mida tahate süüa, aga tehke siis seda oma loomulise riistaga, ilma seks tarvitamata lihuniku nuga, kirvest ega kaigast. Seepärast, otsegu hundid, lõvid ja karud ise kõik surmavad, nii tapke teiegi lehma või härg, neile lõualuudega külge karates, närige siga hammastega, karake jänese või lamba kallale ja kiskuge nad jooksust lõhki, ilma koha ja aja pääle vaatamata. Kui seda kõike olete enne teinud, siis alles istuge lauda. Kui te aga ootate, et teised elavalt ja mõtlejalt olevuselt elu võtaksid ja kui teile endile vastik on oma ohvri, südant välja kiskuda ja ta verd valada, siis miks te, küsin teilt, — looduse ja halastuse kiuste, toidate end olevustega, kes on annetatud teadliku eluga? Veel enam, isegi siis, kui teie ohvrid on tapetud, ei taha te neid süüa sel kujul, mil nad tapamajast toodud. Te keedate, praete ja muudate neid täieliselt tule ja vürtside abil. Te lõpuliselt teisendate tapetud looma, tarvitades tuhandeid lõhna- rohte ja vürtse, et oma loomulist maitset petta ja seda valmistada vastu võtma ebaloomulist toitu. Õige ja teravmeelse vastuse andis keegi spartalane, kes kala ostis ja selle andis oma kokale valmispraadimiseks. Kui viimane talt küsis võid ja õli ja äädikat ja kõiksugu vürtse, siis ütles ta: „Kui mul kõik need lisandused oleksid, siis ei olekski ma kala ostnud!“

Meile meeldib sel määral verevalamine, et nimetame liha „delikatessiks“ (maiusroaks), ja selle liharoa juure nõuame peeni souste ja segame oliivõli, viina, mett, soolatud keeduvilja ja äädikat kõiksugu Süüria ja Araabia vürtsidega, — ja kõiksugu kraamiga, nagu balsameeriksime inimese keha.

Kui kõik need erisugused ained on segi läinud ja teatava määrani üksteisse sulanud, siis esineb kõhule ülesanne nad seedida ja assimileerida (kehaaineks liita), kui ta seda jaksab. Kuigi see osalt ja teatavaks ajaks korda läheb, on selle loomuliseks tagajär-

jeks kõiksugu haigused ja üleliigne lihavus. Lihasöömine ei ole mitte ainult kahjulik meie füüsilisele loomusele, vaid ka muus suhteis. Mõistus ja mõtlemisvõime nürinevad liigsöömisest ja lihavusest: lihatoit ja viin vahest annavad kehale tihedust ja kõvadust, aga kõik see edendab mõistuse nõrgenemist.

Et mitte äratada maadlejate meelepaha, kellele auhindu antakse, tarvitan lähemaid näitusi. Vaimurikkad inimesed Ateenas teatavasti austavad meid böotlasi nimetusega „jāme, toores, puupää,“ ja seda pääasjalikult meie toore söömise pärast. Meid nimetakse koguni „sigadeks.“ Määnder andis meile koguni nimetuse „lõualudega töötav rahvas.“ Pindar väidab, et mõistusel böotlaste silmis hoopis kõrvaline tähtsus. Heraklit ütles pilgates, et neil on „väga kahtlase väärtusega peen arusaamine“.

Pääle kõigi nende põhjuste, — kas võib olla veel ilusamat, kui arendada kalduvust inimesearmastuseks? Kes hädusega ja lahkesti ümber käib teist tõugu olevustega, kas see kunagi võib halba teha ühelegi omasugusele? Mäletan, kuidas mulle ühe jutustajamises Xenokraatese sõnad edasi õeldi, et ateenlased rahatrahviga karistand üht meest, kes oli elavalt lambalt naha nülginud. See, kes elavat looma piinab, ei ole vähematki parem sellest, kes ta ühegi põhjuseta tapab. Meil on nähtavasti selgem arusaamine sellest, mis omandusõiguse ja kombe vastu on, kui sellest, mis loodusele vastu käib. Mõistus tõendab, ja mitte ainult meie mõtete ja soovide varal, et meile võrdlemisi uued on kreofaagia (lihasöömise) metsikud pidustused.

Aga Cato ütleb, et raske on kõhtudega vaielda, sest et neil kõrvu ei ole; ja kombe uimastav jook on joodud kui Kirke nõiajook kõige ta meelitava mõju ja nõidusega. Nüüdsel ajal, mil inimesed nii täis ja täidetud on lõbuhimust, ei ole kerge ülesanne neid võõrutada lihasöömisest ja neilt võtta see maiusroog.

Hää oleks, ku kues ejivõtaksime egüptlasilt, kes päikse valgusest kõrvale pööravad, kui oma surnuilt sisikonna välja võtavad ja ära viskavad, kui nende pattude pää hallikas, — ja kui nagu nemad lõpuliselt loobuksime verevalamisest ning liigsöömisest ja elaksime puhtuses omad ülejäanud elupäevad.

Tõlkinud J. A.

Noorsugu ja belletristika.

Noorsoos leidub ikkagi tihedamalt ning mõõdukamalt lüüri-
rilit elementi, mis tingit kahtlemata noorte algelistest tundusist
ja selle eale vastavast tunnete küllusest. Belletristika aga on ol-
nud ja jääb vist veelgi noorsoole mingisuguseks nõudlikumaks
trikiks, mis küll pole kättesaamatu temale, kuid ka mitte üsna
omane, senni kui meie valitsevki kirjandus pole endale loonud
omapärasemat alust, leppides Euroopa ning kõige võõra korda-
misega ja ümberloominguga, senni kui meie autoriteetlikumadgi
eeskujud pole saavutanud oma taevaid ja maid, eedenisi ega
unistuse saari.

Sest ikka ning enam leiame noorsoo toodangus lüürikat,
mis avaldub monotoonsena luuletusis, meeolude kirjeldusina;
kuna tõesti üksnes väike protsent olemas belletristilist produk-
tsiooni — novelle, jutustusi või veel vähem romaane.

Varem, 1914. a. on kirjutand Joh. Aavik omas broshüü-
ris (Eesti luule viletsused, lhk. 8): „halbu luuletusi on kergem
kirjuta, kui tühiseid novelle või vääritumaid romaane,“ ning jä-
reldab, et esimesi just olla pakut meil ohtrasti.

Kuigi asjaolud luules praegusel ajal tunduvalt päädpööriva-
vina näivad, on proosas endiselt kehvus; mingi kriis, kogum
halvatus tunnub. See on isesugune seisak, mis avalik või valit-
sev kirjandus kannatab mingi läbipõlemisena, kuna noorsoole
sest aga suurem oht võib olla, kui seda ehk praeguses organi-
seerimise õhinas meelde on tuletet.

Ju impressionismi kaldumisel futurismi sisulagedale raale,
hakkas tunduma see hädaoht; noorsugu kui üleüldse reformesse
uskuv ja kergemeelne uuduse valikus, sattus jälgimisse. Tekkis
siurutamine.

Ning veelgi viletsamaks on jäänd belletristika, — sest
uues voolus on see ka nii — vilets.

Selle aja luulekülluses leidub aga ka üsna kordaläind
katseid, kuid ka jälle ainult luules, — proosas mitte.

Sest ei järeldu igatahes lüürilise tegutsuse hõlpsus ega tavalisus, -- nimelt ümberpöörduvalt võtta -- luuletada hästi, dilettantel, on ikkagi raske, kui mitte võimatu.

Kuid kahtlemata on see ala, kus igaüks „õnne“ võib katsuda ilma suuremi eeltingimisita, koguni väheste pingutusiga. On see juures katsetegija „luuletaja“ liiali terane tähelepanekuis, siis võib ta sel põllul jäljendamisel ja mõjude kasutamiselgi „rahuldavat“ vilja lõigata.

Iseasi on mainit väärnähtusega belletristika vallas. Sest siin teist otse jäljendada on võimatu, kui mitte lihtsalt mahakirjutamisega näpata.

Olgu siis stiili ja aine omaviisi kasutamisega kuis on, kuid varem loodud tegevuse või sündmustiku omakorda uuesti pakumine jääb ikkagi tuntavaks plagiaadiks, kui mitte päriselt ära kirjutamise väiklaseks sepitsuseks.

Ühe kirjaniku käsitusviisi või stiili omandades pole „näppamisest“ õigus kõnelda, sest satutakse ju nii tihti teiste mõjude alla. Küll aga mõjub tingimata maotumalt kuritahtlik plagiaat või jäljendamine lihtsalt enesefülistuseks, olgu plagieerit üksikud üleüldisemad kuid korduvad tegevusstseenid, või jälle teatav ainetöökond, n. n. meie päivil A. Gailiti skeptiline käratseja toon, kõige võimatumas ümbruses, ehk kusagilt väljast sisse toodud pessimismi toon, mis liikvel enamasti sentimentaalses dekoratsioonis, kuid mis püüab taotleda müstilisi sügavusi, melankooliat jne., kunni labaste ohkamisteni.

Seega on ilmne, et nii järeloomat proosakirjandus kukub paberile shabloonina, labasena ning võimatumalt igavtütavana, mida ehk nende liig-autoridgi ei viitsi teistkord läbi lugeda, päälegi kui ümbertöötet aine jääb viimsele tüütavaks tihti enne lõpu kujunemist, et ei viitsi ta konarusi ega unarusi viimaks kuidagi tööst välja puhastama hakata. Lihtsalt kardetakse püsivat tööd, suuremat süvenemist ja loobutakse seega parem edespidi-sest nii vintskest ja ennastkulutavast tööst; jäetakse lihtsalt see „kirjanduse tegemine“. Ja kui siis mitte uuesti luuletama ei hakata — siis heidetakse üleüldse miski kirjanduse vabritseerimine. Sest see on leitud võimatu igavana, tasumata tööna.

Noored katsetegijad võrduvad tihti üsna kergemeelselt tõsisest tööst; — üksnes see tõttu, et igasugu aine nõudnud neilt püsivat paigalistumist, kauast juurdlemist ja väljamõtlemist. Suurt pingutust, — kui tähendada liialdades.

Kui neil nooril prosaikel vähegi aimu oleks „päris“ kirjannikke pingutusist, juurdlemisist omi teoste kallal, nii paberille panekuil kui ajudes valmimisel, — siis ehk pakuks see tröösti

nende higistamises. Kui neil teada oleks need õigete artistide produtseerimisprotsessid, mis teind läbi omil ajal kõik suurimad kirjanikud, nagu Tolstoi, Dostojevski, Ibsen j. t., puhkudel, kus ajus valmivad teosed tihti ju paari päätükki paberille pannes, otse kui tuhaks põlenuna haihtusid, maha kõrbesid, jättes järele mõne selgusetu pooliku katke, kui kord alat pildi, mis jäänd omaniku äraolles korruga pooleli; kui noored teadvel oleksid, kuis kannud säärased artistid omis ajuis mõnd mälestust ülevat, või olnudpäivi peegeldust, kui armukese pilti kestvalt ja ustavalt hõlmas, aastaid neid üksnes omal hoides, enne kui lastes neid vaid vormi valatuna, kas novellina või romaanina, mustvalgelle, paberille; tõesti, need teadmised kohustaksid ehk ise noori iseteadlikumalle tööle, andes usku ning hoogu eneseohverdusiks, hävitades umbloidust ja kitsit vaeva.

Sest on tarvis kindlat enesekoondust teatava töö puhul, kui pole tagajärgi sel enesekohustusi tundmata. Samuti on tingimata tarvilik see, kui iga teise töö tundmine, tegutsemise puhul, — ei seda, et siin üksi ehk kirjatarkusest ehk hääst ideest villand oleks.

Nõnda kui teada, et lüürik tegutseb tundustega ehk tundmuste pinnal, on tarvis end tutvusta prosaiku sihtega ning kavadeaga, s. o. ta tegutsemise põhjendusiga.

Sest on oletet kord nende kahe produktsjoni väliselt silmapaistvaid vahesid, tuleb ka järeldada nende kahe isiku eri taotlusi.

Kuigi prosaiku tarve samuti see, pakkuda meie tundmustele mingisugust ühendust peatava sideme läbi, kiskuda meid kaasa ehk kõnelda „tundmuste keeli“ meiega — s. o. mis lüürika tarvegi, siiski on nende väljendamises lahkuminek tunduv. Kumbki teeb seda iseviisil, ise abinõudega.

Prosaik väljendab pääasjalikult mingit konkreetset, piltlikku mõistet, taotleb enese ala etteseadmiste ja jutustamiste abil ning loob tundmusigi, vahekorade selgitusel, sündmustiku äratäendusil. Ent, et kergem seda teha, on valinud ta enamasti, iseäranis nüüdseil aegul, seks jutustava vormi, algelisest värsivormist loobudes. Siiski ei tule järgmist asjaolu seadusena võtta; on meiegi päivil autoritel viisiks luua nii proosalisi luuletusi, kui lüürilist proosat, esimest koguni ohtralt. Nii segavad noored algajad tihti belletristika proosaluuletusiga, meeleoludega, mis tingit tundmustest jne. kuna, nagu mainit, kuidagi ei võiks vahetada neid kaht, nii liiasti lahkuminevat ala. Üks, see on määratud meie ajudelle mõttelennuks, teine hingele tundmuste häratuseks.

See oleks näitlikumalt öeldud otse kui — pildid ja helid. Olgugi et helisid ei saa väljendada lõuendille, kuid see — nimelt kui materjaalne osa, on kõrvaline, kuigi ta meil otse kui liig tähtsaks peetakse. Meil on kirjutatud n. n. ülistusjutte otse kui meelevalduskirjeldusi isamaale, me kodumaale, ent neist on saanud meie isamaa laulud. Samuti on kirjutet nõretavaid meelevolusid, kuid neid ei tohiks iialgi proosana võtta. Sest ka luuletuse ning laulu vahel on tekkinud meie oludes päris märgatav vahe. Ja nood isamaaülistused ei ole pakutudgi kellelegi luuletusina, kuna meie noorsoo belletristlik toodang — õieti meelevolude valing — küll proosana ette kipub.

Või tuleb siin jällegi oletada kurba nähtust, mis omane olla me laiale vaimule ja kiratsevale loomingu edule, et meil polegi vaid sel alal noored viibind katseid teha — ning salata kõik senised — mannetud katsed sel alal, kui vähe neid ka ei oleks, et meie noored siin vaid tahavad ja kavatsevad veel, neid suurimaid rekorde, ning väita usklikult, et noorsool senni lihtsalt pole lusti või võimalust olnud end tarvilikult distsiplineerida.

Kuid miks viivitleb meie noorsugu nüüd, — ollakse ootetu ju? Miks laseb ta kitsina üksnes mõne katse ja vaevalt mõne raasu või jupi eneste „suurteostest“ ilmuda, kuna suured teosed ise on ära jäänud?

Ei, kahtlemata on loodet noorsoolt liig palju ehk vähemalt, teht siin hoolimatult palju lootusi noorsoo arvel, võimatumat ootama jäädes. Sest see pole noorsoo võime ometi. Ei selles pääse hiilgama ta avantüürid.

Ta jääb siin ikkagi algajaks, oma algelise kobava ning kohmetu maneeriga, mis poseerimiseski äraandlik temale, mis ongi ta saamatusele suureks kaitse-kilbiks, nimelt ta east tingit, ta napist elu tõsiduse võtmisest.

Siin pole juba mingisuguse noorusest tingit pahe üle nuri-seda, mis liig-eestilise tõu tundemärgina me ajudest olenevat. Siin pole õigust ometi suuresti teha etteheiteid isikuile, ennem küll üleüldisemalt rehkendades — seltskonnale ning meie eeskujudelle, neile, kel ikkagi olemas mäherdunegi vaimline bagaash; ning ometi ei suuda nemadgi saavuta tuntavaid kõrgusi, leppides üleüldisema tasapinnaga. Sest noorsool jääb üle oma proosa toodanguid ammuta ikkagi enam fantaasiast, kui eeskujudest. Ta elukogemuste bagaash on juba kord nii väike, et seda nõuetavat „oma“ ei või kuigi palju leiduda. Sest see on iseenesest aastatega omandatav, elupäevil kättesaadav.

Ning sellepärast on tihti need „elutargalt“ kirjutet tööd liiga blaseerit, eluta ning järelaimat maiguga. Sest tõtatakse jällegi ettevaatamatuna „moodis“ olevate ainete kallale, mis enam autoriteetlikumana mõeld, mis arvat mingi „tähtsana“, kuigi see omal väljendub naeruväärsena ning viletsalt.

Lihtsalt, siin on jällegi olemas komistuseks korduv väärnähtus — jäljendamine. See hirmus pahe, mis vahest kui mõni katku batsillus möllamas meie noorsoos, — see peaks kuidagi kahjutaks tehtama, hävitatama. Sest see on saanud just hukutajaks nii mitmelle.

Ning veel praegusel kirjanduse ahtrusel!

Noorsugu omalt poolt võiks jätta olevate isikute paljundamist, — ühest G. Suits'ist, M. Under'ist jne. olgu küllalt. Koopiad tehakse aga üksnes suurmeistritest, ning valeisikud teivad ehk tsaaritroonidel ja muus sarnasis paikes, kus enam kasutoovat tulu.

Kuidagi ei taha allaheitliku mõttega harjuda, et noorsool pole ehk võimalusi proosatööde produtseerimiseks. Ei. Tahaks pigemini loota vähemalt tulevikus edu, kus arenemas jõurikkam, iseteadvam noorsoo kiht. On tõsiasi — noorile jääb ikkagi üle nende fantaasia kõrval midagi „oma“, — kuigi samuti algelist, kui nooruski, ometi midagi.

Ja sest arendagem omapärasust!

Arusaadav, et nooril puudub küpse teadliku kirjaniku n. n. häbematus väljendada omi elamusi ja tundeid otse, avalikuina, — sest belletristikas näib viimaste maskeeriminegi raskem kui luuletusis, kus iseenesest mingi lühidus, miniatüürne elu vilksub, ja seegi kaetuna ning varjatuna, hämaralt, otse kui udust.

Võiks, veel parem, koguni nii, — jätta see õrn koht, tundmuste allik, kui see nõnda segav tööde korrektsuses ja arusaadavuses.

Mingi ebamäärase oletamine, mõtetes lausete vassing ja enese kaotamine mõjub autori luuletuste läbi teistegi pääle kohutavalt — shablooniliselt.

Nii siis, — väljendagem enam reaalsust, kui tuntakse just puudet fantaasias: rohkem tõsiasi vaatlusi ning kõige päält — elu.

Olgu see millises ulatuses tahes — kui autor vaid korrekt on ja kõigest jälgimisse langusest end hoida suudab.

Sest kõige pöörasemgi kirjanduslik vool, mingi -ism ei sünnita viletsamat muljet kui labasus ning jäljendamine.

Kas on seda vaja ?

Tartust kuulub imelikka teateid: Eesti Tütarlaste Gümnaasiumi praegune ülemus ja pädagoogiline nõukogu keelnud omile õpilasile kunni 7 klassini ära osavõtmise õpilasühinguist, väljaarvatud senni vist ainult Noorsoo Karskusühing. Põhjenduseks pole ma senni midagi kaaluvat kuulnud, kui mitte arvesse võtta „Lee-kide“ vastu sihitud ütlusi.

Mina ei tunne praegu lähidalt Tartu olusid, kuid sellest, mis mulle kõneldud, järeldan järgmist. Tartu noorsoo seas on tõesti märgata tungi kergesisulise lõbuelu, paljude madala esteetilise väärtusega piduõhtute ja tantsu järele. Kuid Tartu noorsoos on ka sellele tõsine vastasvool, mis, kahju küll, mitte alati ei vali abinõusid enese tõekspidamiste maksmapanekuks.

Igatahes on Tartu noorsoos ühe osa loiduse kõrval siiski elu, sisemisi käärimisi, võitlusi ja tõsiste küsimuste kallal vaevanägemist, nagu seda tean minevaaaastaste isikuliste kogemuste järele. Üksikute väärnähtuste järele ei tohi veel hukka mõista kogu noorsoo püüdeid, liiatigi veel nende poolt, kes ise on kutsutud ja seatud noorsoo juhtijaiks. Osavõtma peaks need inimesed noorsoo püüdeist ka väljaspool kooli, muidugi mitte „hoolekandvana ülemusena“, vaid õppurite usaldustvõitvatena abilistena ja nõuandjatena. Tartus toimetatakse aga selle vastu: kõneldakse küll õpilaste püüetele kaasatundmisest ja kaasaaitamisest, tegelikult ei võeta aga neist mitte osa (pääle karskuspüüete) ja antakse selle vastu välja päevakäske, vahettegemata hää ja halva, süüdlaste ja süütumate vahel.

Asutava Kogu hariduskomisjoonis vastuvõetud algkooliseaduse eelnõu lubab ühingute asutamist ka algkoolinoorsoole. Võib ette kindel olla selle kohta, et see õigus jääb ka keskkooli seaduses maksma, mis pärastpoole harutusele tuleb.

Teisiti ei saa see ollagi: ei saa noorsoolt ühinemisvabadust riisuda, mis kõigile kodanikkudele on lubatud demokraatlikus vaba-

riigis. Muidugi maksab noorsooühingute registreerimise ja nende järelvalve kohta isesugune kord, kuna nad haridusministeeriumile alluvad ega juriidilised isikud pole, kuid ka nendegi sulgemisel ja lubamatuks tunnistamisel peaks demokraatlikus riigis käidama seaduslikku teed, mis kaitseks õiguse huvisid ja õpetaks ka noori õigustmõisteid kaitsma ja neist lugu pidama. Seda ei saada aga mitte kätte üksiku isiku administratiivse meelevaldaga, mis võib juhitud olla ainult tema isikulistest vaadetest ja maitsetest, mis ei tarvitse alati kokkukõlas olla ühiselulise otstarbekohasusega ja demokraatliku mõtteviisiga. Üksiku isiku ehk rühma meelevaldsus võib asjale ainult kahju tuua kasu asemel, nagu seda mõnestki Tartu sündmusest võib järeldada, muude seas osa paremate õpilaste lahkumisest Eesti Tütarlaste Gümnaasiumist.

Ja mida ongi Tartus selle keeluga kättesaadud? Hädahohtlikuks tunnistatud noorsooühingud on alles ja jätkavad oma tegevust, olgugi, et neist Eesti Tütarlaste Gümnaasiumi paljudel õpilastel on keelatud osa võtta. Kuid kas arvab gümnaasiumi ülemus keelda võivat ka eraviisi kokkupuutumisi nimetatud ühingute liikete ja gümnaasiumi õpilaste vahel? Kas peab gümnaasiumi ülemus võimalikuks politseiliselt või milgi muul kombel takistama ehk hävitama hakata neid koduseid intiimseid ringikesi ja rühme, mis eelmainitud keelu tagajärjel tekivad? Mis on õieti kõige sellega saavutatud?

Leiab gümnaasiumi ülemus ja pädagoogiline nõukogu vigu ja puudusi meie õpilasarühmade tegevuses, siis olgu julgust selle vastu avalikult väljaastuda, et neid puudusi üle üldse kaotada, mitte aga ainult osa noortsugu nende eest varjata katsuda.

Paar väärnähtust meie õppurkonna elus.

Viimasel ajal on vaatelejale paar nähtust õppurkonna elust silma puutunud, millest ei saa vaikides mööda minna.

Kõigepäält sunnib mõtlema meie õppurkonna ebaküpsus parlamentlikule korrale: ollakse ühiskondliku arenemisastme poolest veel eelparlamentlikul, anarhilisel, vormitul ajajärgul, kelle jäoks tunduvad liiga raskestena ja suurtena parlamentliku elu kindlad vormid, mis üksikut isikut ehk rühma tunduvalt piiravad üleüldsuse huvides ta absoluutses vabaduses, õigemini meelevallas.

Üksiku ehk rühma seisukohalt tundub ju muidugi mõnusam olevat „vabana kasakana“ oma pääd ümber kolada, kuid mis saab niisugusel korral üleüldsusest? See peab niisugusel korral kannatama, sest üleüldsus seisabgi üksikute huvide piiramises ja kokkukõlasse viimises teiste huvidega, mille tõttu võivad tekkida hoopis vägevamad ühishuviid, kui seda üksikud rühmad oma ette kunagi suudaksid saavutada.

Üleüldsuse huvidest järgneb, et nende üle võib otsusi teha ainult üleüldsus, mitte aga üksik rühm, kel on õigus ja kohus teatud küsimuses ainult seisukoht võtta ja seda ainult parlamentlikul teel katsuda läbi viia, omale aatele üleüldsuse enamust võites ausa propaganda läbi. Igasugune muu teguviis on parlamentarismi seisukohalt lubamatu — ja parlamentarism on demokraatliku riigi- ja ühiskonna korra alus. Seda ei tohiks keegi unustada meie õppurkonnaski, tallinnlaste kombel, kes hääks arvasid oma pääd otsusi teha ühisest keskkorraldusest lahkuda, ühist häälekandjat mitte tunnistada jne. — teguviis, mis võib kõigis mõtlejais ainult hukkamõistmist äratada, kuna siin keeldutakse parlamentlikust ühistööst teistega ühiste puuduste kõrvaldamiseks, ühist organisatsiooni lõhkudes. Ma küsiks Tallinna separatistidelt, kuidas nimetatakse riiklikus elus mõne erakonna samalaadilist ülesastumist, s. o. parlamendi vastu astumist, ka siis, kui viimane on valitud kõigile demokraatia nõuetele vastavalt?

Ma ei oleta tallinnlaste esinemise puhul neis mingisugust iseäralikku pahatahtlikku teadlikku Eesti õppurkonna lõhkumise püüet, näen aga kõiges ses küpsematust ja järelekaalumatust — asjad, mis on andeksantavad siis, kui neist aru saadakse ja valmis ollakse nende kaudu tekkinud tagajärgi kaotama. Loodame, et seda teeb jaanuari algul kokku astuv õppurkonna kongress ja et tallinnlased katsuvad sel kongressil omi tahtmisi läbi viia ainult parlamentlikul teel.

* * *

Teine asi, mida tahtsin puudutada, on „vilistamise“ küsimus piduõhtuil, milles osa Tartu õppurkonda kuulub aktiivselt tegev olnud. On vilistatud kord „Leekide“ piduõhtul, on osa võetud Maggie Gripenbergi ja Onni Gabrieli tant-suõhtutel korraldatud vilistamistest. Põhjendatakse vilistamist ettekannete madala kunstiväärtusega, mis protesti väljakutsuvat.

Päält vaadates näib ju see seletus midagi ütlevat, ja „Leekide“ piduõhtu kohta võiski see teatava määrani õige olla, olgugi et siingi mõne nägija ja kuulja seletuse järele tegemist oli sihiliku, organiseeritud väljaastumisega, mis jällegi tõendab, et siin esteetiline hindamine oli valmis juba ette. Arusaadav, et sarnasel korral objektiivselt hindamisest ei saa palju kõnelda.

Hoopis iselugu on vilistamistega Maggie Gripenbergi ja Onni Gabrieli väljaastumiste puhul. Kes on selle kohta meie ajakirjandust lugenud, siurulaste ja mittesiurulastega selle üle kõnelnud ja ise ennast kõrvalistest mõjutamistest vabana hoides katsub asja analüüsida, see saab umbes järgmise ettekujutuse asjast: paaril siurulasel on Soomes esinedes käsi mitte kõigeparemini käinud. Võib olla, oli soomlaste arvustus osalt ülekohtune, kuid fakt on see, et Soome haritud seltskond on kunstiliselt kõrgemal arenemisastmel, kui meie, ja et selle tõttu ka Soome intelligentsi nõudmised kunsti kohta on suuremad, kui meil.

Siuru ei leppinud äga selle asjaolu, s. o. oma mitte küllalt kõrgeastmelise kunstilise täielikkuse konstateerimisega — ja otsustas selle vastu parajal puhul reageerida oma hingelise suurmeelsuse arenemisastme kohaselt. Siuru meestel on kahtlemata andi, kuid Siuru meestel on siiski tublisti rohkem puhasfüsioloogilist enesetunnet, kui kunstnikulist genialiteeti ja alati enesele ustavaks jäävat esteetikkust.

Sellelt hingeliselt seisukohalt mindi vastu Soome kunstnikkudele, kelle kohta asuti lõpmata üleolevale seisukohale, vastolus mitte ainult haritud keskikihi, vaid ka teiste, mittesiuruliste kunstiharrastajate üldlause esteetilise arusaamisega. Soomest, kui esteetiliselt rohkem arenenud maast pole senni siurulaolist Gripenbergi arvustamist mitte kuulda olnud — ja juba see sunnib a priori kahtlema Siuru arvustuse ainult kunstinõuetest tingitud laadi kohta. Kuigi Siurul on positiivseid teeneid, ei sa teda siiski pidada mingisuguseks üleilmaliseks eksimatuks esteetiliselt ülemkohtuks, kes ei anduks kunagi mingisuguste kõrvalmõjude alla. Ei saa siin ka seda tähendada jätta, et õige palju mõjus kõiges selles kaasa Siuru halb vahekord Naisühinguga, nii et õieti Soome kunstnikud siin osalt juhuslikult ettesattunud „patuoina“ rolli etendasid.

Ka suurteil meestel sõna tõsisel mõttes on väiklasi karaktrijooni. Samuti Siurulgi, kes näib mõnikord oma tegevuses juhitud olevat just väiklasemist motiividest, neid muudugi suurte esteetiliste aadete ja kõrgete tõekspidamiste vaibaga kattes. Viimane tegumood pole Siuru ainuõigus, vaid näib olevat üliinimlik.

Olgu Siuruga kuidas on — ma ei hakka teda ülistama ega ka maha tegema. Konstateerin ainult, et tal on plusside kõrval ka miinuseid, mis võiksid väga hästi puududa, ilma et kellelegi sellest kahju oleks ehk ilma et miski hääd asi selle all kannataks.

Mis äga võõrastama paneb, on see, et osa meie õppurkonnast näib oma esteetilisest noorusradikalismis liiga vägevasti „Siurule“ kaasavanduvat, selle kergemeelsust järele halpivat, nähtavasti uskudes, et sellega kellelegi kasu tuuakse ehk midagi hääd tehakse.

Kõige päält luban ma enesele kahelda selle üle, kas oli suurem hulk vilistajaid tõepoolest sisemiselt õigustatud seda tegema omaltki seisukohalt, s. o. kas olid vilistajad ise sel esteetilisel arenemisastmel, et üleõlavaatamine Gripenbergi päale oli tõepoolest loomulik, äga mitte teadliku ehk teadmatu suggestiooni tagajärg? Mängib ju suggestioon ja meeleolu esteetikas nii suur osa — mis ime siis, et endi meeleolu Gripenbergi hindamise suhtes lasti nii paenutada, nagu see oli kellelegi meele järele?

Kuid oletame, et tõepoolest leidus selle võrra esteetiliselt arenenud vilistajate hulgas, kes Gripenbergist tõepoolest kõrgemal seisid. Milleks oleksid need olnud õigustatud? Ainult tulematajäämiseks, äraminekuks ehk hilisemaks selgitavaks arvustuseks, kuid mitte milgi tingimusel teiste, olgugi vähem arenenute kunstimaitsmise segamiseks, päälegi nii toorel kujul, nagu seda Vanemuises tehti, mis kutsus massi poolt esile veel toorema järelmängu. Sest võetagu seda juba kord faktina: igal inimesel on õigus seda olla, mis ta võimiste piiri kuulub, ega ole ühelgi arvataval või ka tõsisel geeniusel õigust harilikult inimeselt röövida seda esteetiliselt maitsmist, mis temale kohane (tõsine geenius seda kunagi ei teegi!). Esteetiline arenemisaste pole mitte ühesugune kõigi inimeste juures, ja seda ei tõsteta mitte vilistamise kaudu, sest sel pole ju mingisugust esteetiliselt tõendus- ehk selgitusvõimu, vaid sellega võib välja kutsuda hoopis jämedamaid hingelisi reflekse hoopis muilt hingealt aladelt, mis vähemalt tol korral esteetiliselt maitsmist täielikult hävitab. Loomulik, et niisugune esteetiline vägivald kutsus esile füüsilise vägivalda, milles sama loomulikult jääb ikka võitjaks toores füsioloogiline jõud, kuna esteetiliselt õieti midagi kellelegi selgeks ei tehta: keskpärasus jääb ikkagi keskpärasuseks, kuna ta tunneb, et tal seks on sisemine õigus: keegi ei saa enesest suurem olla, ega saa keegi teist suuremaks teha, kui ta on, ammuagi mitte vilistamise läbi.

Üldise esteetilise tasapiinna tõstmine, s. o. inimesis uinuvate esteetiliste algvõimete täiusele arendamine on tähtis ülesanne meie hariduspüüetes, kuid sel pole midagi ühist vilistamisega ega mädade munadega. Saadagu sellest ometi kord aru ega ärgu tehtagu meie kultuurilise arenemise küsimusi otse asialikult lihtsateks ja labasteks!

Järeldus vilistamise asjus.

Küsiksin eelmise artikli autorilt, mis annab põhjust vilistamist esteetiliselt maitsmise segamisena ja takistamisena võtta, aplodeerimist aga mitte, kuna ometi vilistaminegi midagi muud pole, kui negatiivne, eitav kriitika vahel ka protest sel ajal, kui plaksutamine — jaatav. Kui seda eelarvamiste tõttu teisi võetakse, oleme siis meie, noored, alatised sarnaste eelarvamiste vastases, selles süüdi, ja kas peame ka seda, kui puutumata tõde omaks võtma? Fakt on, et „Leekide“ pidul ainult siis vilisteti, kui plaksuteti, ja kas maitses mõni „esteet“ siis ka plaksutamist? Et vile siin kohal ja õigustet oli, peaks vist küll kõigile arusaadav olema.

Mis puutub vilistamisse Gripenbergi ja Gabrieli plastikaõhtute puhul, siis ei võtnud õppurkond kahel esimesel õhtul suuremal arvul sellest mitte osa, vaid ainult viimasel (mis kõigile otsekohese väljakutsena tundus), seega mitte just niivõrd tantsu ennast arvustes, kui „esteetiliste“ soomlaste (muidugi ka endi „esteetide“) „plastiliste“ jala- ja rusikahoopide vastu protesteerides. Kui seda aga „siurulaste“ esinemisega Soomes jne. seletama tullakse, siis tundub see küll sihiliku ja täiesti otsitud süüdistusena, kuna Tartu õppurkonna enamus sellest V. E. kaudu esimest korda kuuleb. Et siin millegi muu, kui tühi-palja „siurulaste“ „sabassõrkimisega“ tegu on, näitab see, et vilistamise, kui protestiga, ka paljud „Siuru“ ägedamadgi vastased ühinesid. Ja mis mõtleb V. E. õieti „Siuru“ all? Kas mitte kõiki meie nooremaid ja andekamaid kirjanikke ja kunstnikke?

A. J.

Järelmärkuse puhul.

Aplodeerimine on harilikult üleüldsuse hääkskiitmise avaldus, ja nii ei haava see harilikult kedagi. Kni ei ole ettekandja vastu eelvihaenu, siis tundub see üksikuile nõudlikumaile ainult liialdusena, mis on aga seletatav hulga saatuslikult madalama arusaamisega, ja selle tõttu sallitav.

Tõsise kunsti maitsmise puhul on tihti aplodeeriminegi lubamatu ja keelatud, näit. Vanemuiseski K. Menningi juhatuse aegu.

Üksiku rühma viistamine, iseäranis ettekande aegu tundub aga alati sihilikuna esteetilise maitsmise hävitamisena (apludeerimine pole seda sugugi, ehk ainult vähesel määral), vähemuse vägivallana enamuse kallal, kes ei või aru saada selle õigustusest, kuna ta seisab teisel arenemisastmel, kui vähemus, mis võib olla enamusest oma arenemise poolest kõrgemal, mõnel korral aga ka madalamalgi. Ja vilistamisega ei aidata ju ometi kedagi ühest arenemisastmest teise, ei avardata kellegi esteetilist arusaamist ega võimeid. Selleks peab teisi abinõusid tarvitama, mis tõesti midagi ütlesid inimese esteetilisele arusaamisele.

Et Tartu õppurkond midagi ei teadnud siurulaste suhteist soomlastega, see ei vabanda teda sugugi siurulaste pilli järele tantsimises, sest fakt jääb objektiivselt faktiks. See näitab ainult, et Tartu õppurkond laseb ennast siiski mõnelt poolt „sisse vedada“, ilma et ta oma iseseisva psühholoogilise analüüseerimis- ja otsustamisvõimega suudaks teiste tegevusmotiividest täielikult aru saada. Muidugi, kergem oleks olnud orienteeruda, kui minu poolt citatud faktid teada oleksid olnud. Et neid aga ei teatud, ei tee minu väidet sugugi sihilikuks, küll on aga A. J. loogika selles punktis sihilik, mis muu seas selleski avaldub, et ta näeb ainult ühe poole toorust, kuna ta näit. mädadest munadest midagi ei näi kuulnud olevat ega ühtki laidusõna nende viskajatele ei leia.

Lõppeks konstateerin, et sõnal „Siuru“ on praeguses elavas Eesti keeles kaks tähendust: algtähendus: teatud juriidiliselt registreeritud kirjanikkude ühing, ja laiendatud metafooriline tähendus: kõik need kirjanikud ja kunstnikud, kes väliselt nii esinevad, nagu seda harilik kodanik on harjunud ühendama „Siuru“ mõistega („siurud siurutsevad“ — siurulaste eneste müürilehejt). Kõigel sel pole aga kirjanikkude ja kunstnikkude andekusega liiga palju tegelemist. Olen kindel selles, et „siurutsemine“ vaevalt kellegi annet milgi kombel kasvatab (olgugi, et Rasmus Kangro-Pool usub seda oma ilinaiivsuses alkoholinautimisest), sest anne on looduselt saadud, mitte aga „trallingute“ produkt. Nii kaua, kui viimased liiguvad inimorganismi füsioloogilise tervise piirides, pole neist ka iseäranis suurt kahju andele karta, kui mitte arvesse võtta teatud tundmusilma jämenemist ja elutõsisuse kaotamist. Minnakse aga jõupillamises üle füsioloogiliste piiride, mis on olemas iga organismi jaoks siis hävitatakse sellega ühtlasi juba ka annet ehk antakse talle vähemalt haigiline ilme. Loodus ei eksi omas arvepidamises: ta tasub külma matemaatilise karvapäälsusega kõike, hääd ja kurja.

Õppurite Eneseharimise Rühm.

Õppurite Eneseharimise Rühm erineb nii mõneski asjas omist kaaslasist.

Kõige päält ei ole ta mitte Vene revolutsiooni ega sellele järgneva ajajärgu laps, nagu enamjagu Tartu rühmest. Õ. E. R. esialgse nimega „Noorus“, on ammu enne revolutsiooni, Vene reaktsiooni mustemal ajajärgul, ilmasõja aigul tekkinud.

Sel ajal, kui Tartu keskkoolide õppurite enamus skoutena Vene shovinistlikus sõjavaimustuses Nikolai II. poolt annetud lipuga eesotsas „поход“is käis, kogusid tolleaegsed „Nooruse“ liikmed seltsimeeste katuskambritesse ja harutasid hirmsa sõja põhjuseid ning ootasid koolipoisiliku optimismiga pööret, suurt, tol ajal nii muinasjutulikku revolutsiooni, ja kui esimesed ärevad, ainult põrandalustele seltsimeestele kättesaadavad tumedad teated päralt jõudsid, kes võtsid neid siis suurema õnnevärinaga vastu, kui nooruslased.

See oli viljakamaks perioodiks meie Rühma elus. Iseäralikuks nähtuseks on see, et tööd ikka nagu kõigi raskuste kiuste tehakse. Kord tuli isegi tsaaritruude skoutega tegemist, kes ülesandmisega ähvardasid, kui meie „keisri vastu“ peaks olema, — nagu üks neist ütles. Ja et me seda tõesti olime, tuli vahet teha sikkude ja tallede vahel ja nii puhastatult tööd jätkata.

Vabadusteajal ei võinud meie Rühm just tööviljakusega hiilgada. Oli ju kõigil väljaspoolgi nii palju teha ja näha. Koosolek ajas koosolekut taga ja päevasündmused nõudsid nii suurt tähelepanu, et Rühma tarvis vähe aega üle jäi.

Saksa surve tõi jälle Rühma liikmed seltsimehelikule põrandalusele tööle. Liikmete arv sulas paarikskümneks kokku, kuna araverelised ja kindlusetud iseloomud kõrvaldati, kuid seda rohkem võitis töö. Üüriti alaline korter, mida enne polnud. Koosolekute arv kasvas haruldaselt: käidi paar, kolmgi korda nädalas päälle tunde koos. Korraldati rida ettelugemisi sotsioloogiast ja Eesti kirjandusest. Põnevusega silmitseti poliitilisi sündmusi väljamail ja vaieldi revolutsiooni võimaluste üle Saksamaal, mille tulemises ei kaheldud. Ka seegi ootus läks täide.

Sakste lahkumisele järgnevad sündmused töid seitsaku, kuid varsti hakati jälle liikuma.

Praegu on Rühmal lahe korter, mida vast paljudel meie Rühmadest pole. On ilmunud 11 №№ käsikirjalisest ilukirjanduslikkude tööde shurnaalist „Pürje“, 12-nes № on ilmumas. On välja saadetud (pääasjalikult liikmeile) üle tosina shapirografeeritud referaadi ja ilukirjanduslikkude tööde kogu, viimane neist Agnes Kautsi luuletuskogu „Hõislehist Lennok“. Läänud aasta algul hakkas ilmuma häälekandja „Õppur“, mis pidi pinda valmistama ületartulisele õppurite häälekandjale. Arvatavasti ongi ta kolm ilmunud nr. ses sihis mõjunud. Esimesel Tartu Õppiva Noorsoo Kongressil anti leht teatavasti Kongressile üle.

Praegu on Rühmal eeldused kaunis intensiivseks tööks olemas, kuna enamjagu praeguseid noorsootegelasi, nii keskbüroode kui ka „Uudismaa“ ringkonnast Rühma liikmed, kuigi nende koguarv üle 40-ne ei ulata. On kavatsus noorte kirjandusõhtut korraldada, kuigi senni veel õnne katsutud pole muidu pidudega, millega mõni ühing üsna tihti hakkama saab.

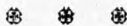
Tutvustuseks olgu siin paar punkti Õ. E. R. põhikirjas toodud, — nii nagu nad Saksa okkupatsioonil algul vastuvõetud ja pääjoontes algusest saadik püsinud on.

§ 1. Õ. E. R. sihiks on:

a) Tutvustada noori küsimustega, mis kool kõrvale jätab, mis igal kodanikul elus aga tarvilikud, nagu sotsioloogia, poliitika, kultuuri ajalugu, kirjandus, mõtteteadus jne;

b) kasvatada enese ümber koondunud noortest kodanikke, kes halastamata võitlust peaksid iga-rõhumise, vägivalda ja eksploatatsioonil vastu;

c) ühendada ärksamaid noori seltsimehelikuks rühmaks.

Karskustöö Eesti õppiva Noorsoo keskel.

Sissejuhatuseks.

Süsteemaatiline karskustöö on just viimastel aegadel algamas meie õppiva noorsoo juures. On loomulik, et uus liikumine esialgu küllalt teadlik pole, et siin palju selgitustööd enne ära kulub, kui noorsoo karskustöö kindlale alusele rajatakse.

Karskustööd peab aga just noorsoo keskel tegema: on noorte keskel karskele ilmavaatele ja eluviisile kindel alus pandud, siis võib kindel olla, et see ka vanemas põlves püsib ja et selle tõttu meie rahvas ikka enam ja enam lähineb karskuse ideaalile, mis, tõsi küll, iseenesest veel kõiki ühiselulisi ja muid pahesid maailmast ei kaota, kuid mis siiski vähendab neid suurel määral, seega teed tasandades edupüüdeile ja hariduse tõusule. Ja seda ometi tahame meie kõik, niihästi noored kui vanad, kes meie sisesmiselt ausasti ja järjekindlasti mõtleme.

Eesti Karskusseltside keskoimkond tahab jõudu mööda kaasa aidata noorsoo karskustöös ja selleks ka meie õpetajaid üles tööle kutsuda. Ühtlasi tahab ta ka hakata noorsoo karskuskirjandust muretsema, lootes, et õppiv noorsugu ise tulevikus seda ettevõtet saab toetama ehk hoopis oma kanda võtma, — siis, kui meil on juba rohkem noorsoo karskusühinguid. Praegu peab aga nende asutamiseks tööle asuma ja selleks kõige tarvilisemat kirjavara muretsema. Ses mõttes toetabgi Eesti Karskusseltside Keskoimkond „Uudismaa“ karskusosakonda nii hästi vaimliselt kui rahaliselt, kuna just selle kaudu karskusaade laiali kantakse meie koolinoorsoo keskele.

Karskusseltside Keskoimkond laseb „Uudismaa“ karskusosakonna ka eritrukina ilmuda, õppiva noorsoo karskusühenduste tarbeks. Eritrukina ilmub ka siin äratrükitud Noorsoo Karskusühingute normaalpõhikiri, mida siis võidakse haridusministeeriumi kinnitusele saata.

Järgnev põhikiri on Tartu Noorsoo Karskusühingu poolt esialgselt väljatöötatud ja siis haridusministeeriumi kinnitusele saadetud. Haridusministeerium kiitis mõtte hääks, andis aga põhikirja väljatöötamise noorsoo karskusühingute normaalpõhikirjaks erikomisjoni kätte, mis nende ridade kirjutaja ettepaneku järele kokku kutsuti. Sesse komisjoni kuulusid haridusministeeriumi kooliosakonna asemik proua Iida Hellat, Asutava Kogu liikmed J. Mets ja J. Piiskar, nende ridade kirjutaja, Tallinna Õpetajate Seltsi asemik hr. Hans Roos, Karskuseseltskonna Kesктоimkonna asjaajaja neiu Helmi Pett ja Tallinna koolinoorsoo keskkliidu asemikud.

See komisjioon võttis Noorsoo Karskusühingu põhikirja umbes praegusel kujul vastu, ja esitas selle X. Eesti Karskuskongressile (19—10 nov. s. a.), kes aga muutusi ses põhikirjas ette ei võtnud.

Hiljemini selgus niihästi haridus- kui kohtuministeeriumis, et ei saa siiski registreerida juriidilistena isikutena rahukohtus ühinguid, mille liikmed on alaealised. Selle tõttu tuleb Noorsoo Karskusühinguid registreerida ainult eri koolide juures, ehk kui nad on koolidevahelised, siis haridusministeeriumis. Kuna aga Noorsoo Karskusühinguid on siiski tarvis teatavil korral juriidilist isikut, siis tuleks sellena rahukohtus registreerida vanemate liikmete, n. n. Vilistlaskogu, mille liigeteks jääksid edaspidi praegused noored isegi koolist lahkudes ja täisealistena ellu astudes. See mõtte leidis hääkskiitmist nii hästi Tallinna noorte kui ka Kesктоimkonna piirides.

Järgnevas avaldame nii hästi Noorsoo Karskusühingu kui ka selle Vilistlaskogu normaalpõhikirjad.

Eesti Karskusseltside Kesктоimkonna esimees:

V. ERNITS.

Noorsoo Karskusühingu põhikiri.

I. Noorsoo Karskusühingu otstarve.

- § 1. Noorsoo Karskusühingul on otstarbeks kasvavat noortsugu alkoholismi vastu võitluseks ühendada ja organiseerida, teda alkoholismi hädaohu vastu kaitsta, alkoholist vabale kultuurile ette valmistada ja karsket, tervet eluviisi edendada.

II. Noorsoo karskusühingu abinõud.

- § 2. Abinõudeks oma otstarbe saavutamiseks on noorsoo karskusühingul:
- a) karskusküsimuse selgitamine ja karskuskihutus, karskuskongressid, kõned, läbirääkimised, tunnid, kursused, karkuseksamid, karskuskirjandus, muuseumid, karskusnäitused jne.;
 - b) teadete kogumine karskusalasse puutuvate küsimuste kohta;
 - c) noorsoo organiseerimine karskustööks;
 - d) vastastikune moraalne toetus karskuses;
 - e) idealistliku meeoleu loomine noorsoos, elu mõtte ja isiku ühiskondlike ja rahvuslike ülesannete selgitamine;
 - f) sport ja tervishoid;
 - g) karskusharidustöö ja kunstiharrastused;

III. Noorsoo Karskusühingu tegevusala ja asukoht.

- § 3. Noorsoo Karskusühingu tegevuspiirkonda kuulub.....
- § 4. Noorsoo Karskusühingu Juhatus asub.....

IV. Noorsoo Karskusühingu õigused:

- § 5. Noorsoo Karskusühingul on oma pitsat.

V. Noorsoo Karskusühingu varalised abinõud.

- § 6. Noorsoo Karskusühingu varalised abinõud saadakse liikmemaksudest, kingitustest, ettevõttest, toetussummadest vilistlaskogu, kooli, valitsuse, omavalitsus- ja muude asutuste ja eraisikute poolt jne.

VI. Noorsoo Karskusühingu liikmed.

- § 7. Noorsoo Karskusühingu liigeteks võivad olla noored 10—20 eluaastani, kes täiskarskust peavad.
- § 8. Täiskasvanud isikud, iseäranis õpetajad ja kooli lõpetanud endised noorsoo karskusühingu liikmed võivad olla N. K. Ü. vilistlaskogu liigeteks, kui nad noorsoo karskuspüüdeid tahavad toetada ja täiskarskust peavad.
- § 9. Liigete vastuvõtmine sünnib juhatuse poolt kahe liikme soovitusel.

- § 10. Vilistlaskogusse vastuvõetud isikud tulevad hääletusele noorsoo karskusühingu pääkoosolekul lihthälteenamusega.
- § 11. Iga liige maksab Noorsoo Karskusühingu hääks aastamaksu mille alamäära pääkoosolek määrab iga aasta kohta ette. Vilistlaskogu määrab ise oma aastamaksu suuruse.
- § 12. Igaüks, kes aastamaksu pääkoosolekul määratud tähtjaks ära ei ole tasunud, kahekordse kirjaliku ehk suusõnalise meeletuletuse pääle vaatamata, arvatakse Noorsoo Karskusühingust lahkunuks.
- § 13. Noorsoo Karskusühingu liigetel on õigus vabatahtlikult igal ajal ühingust lahkuda, kui nad sellest juhatuseteatavad ja omad kohustused ühingu vastu õiendavad. Pääle selle võib pääkoosolek liikmeid autute tegude ehk täiskarskuse rikkumise eest Noorsoo Karskusühingust välja heita.

VII. Noorsoo Karskusühingu pääkoosolek.

- § 14. Pääkoosolek astub juhatusete kutsumisel vähemalt 2 korda aastas kokku, iga õpipoolaasta algusel. Kokkukutsumine sünnib juhatusete poolt teadaandmise järele. Erakorralised pääkoosolekud võivad kokku kutsuda juhatusete, revisjoontoimkond ehk $\frac{1}{10}$ liigetest juhatusete ehk revisjoontoimkonna kaudu. Koosolekust võtavad hääleõigusega osa, kes oma aastamaksu ära on tasunud, ja vilistlaskogu liikmed.

Märkus 1: Hääleõigus on 14 eluaastast alates.

Märkus 2: Pääkoosoleku juhataja valib koosolek.

- § 15. Pääkoosoleku käes on üldjuhtumõtete ülesseadmine Noorsoo Karskusühingu kohta, eelarvete, aruannete kinnitamine, juhatusete, revisjoontoimkonna ja muude toimkondade valimine, põhikirja muutmine ja Noorsoo Karskusühingu tegevuse lõpetamine, kus juures viimane küsimus tuleb otsustada ühiselt vilistlaskoguga.
- § 16. Pääkoosolek arvatakse otsusvõimuliseks, kui vähemalt $\frac{1}{5}$ liigetest on ilmunud. Ei saa koosolekut liigete vähesel ilmumisel pärast mitte ära pidada, siis kutsutakse vähemalt 2 nädala järele kokku teine pääkoosolek, mis on otsusvõimeline igal liigete arvul.
- § 17. Otsused tehakse pääkoosolekul koosolevate liigete lihthälteenamusega, mahaarvatud küsimustes, mis liigete väljaheitmisse, põhikirja muutmisse ehk Noorsoo Karskusühingu lõpetamisse puutuvad, kus koosolijate $\frac{2}{3}$ hälteenamust nõutakse.

VIII. N. K. Ü. Juhatus.

- § 18. Juhatus juhib Noorsoo Karskusühingu üleüldist tegevust, ajab põhikirja, kodukorra ja pääkoosolekute otsuste järele jooksvaid asju ja on Noorsoo Karskusühingu esitajaks.
- § 19. Juhatusse valib pääkoosolek 7 liiget, kes eneste seast valivad esimehe, kirjatöimetaja, laekahoidja ja nende abid.

Märkus: Juhatus valimisviisi otsustab koosolek.

- § 20. Juhatus liikmed valitakse I aastaks.
- § 21. Et juhatus koosolek otsusvõimeline oleks, peab koos olema esimees ehk tema abi ja vähemalt pool osa juhatus liikmeid. Otsused tehakse liht häälteenamusega.

IX. N. K. Ü. Osakonnad.

- § 22. Noorsoo Karskusühingu liikmed üksikuis õpiasutuses ja organisatsioonides võivad omavahel Noorsoo Karskusühingu osakondi elule kutsuda, mis töötavad selle põhikirja alusel Noorsoo Karskusühingu juhatus ülevallusel. Vahekord N. Karskusühinguga määratakse kodukorras.

X. N. K. Ü. Vilistlaskogu.

- § 23. Noorsoo Karskusühingu liikmed, kes üle 20 a. vanad (endised õpilased, õpetajad,) moodustavad Noorsoo Karskusühingu vilistlaskogu, kel on juridilise isiku õigused iseseisvalt registreeritud põhikirja alusel.
- § 24. Noorsoo Karskusühingu ja vilistlaskogu vahekorra määravad ära käesolev põhikirja, vilistlaskogu põhikiri ja poolte kokkuleppel valmistatud kodukord.
- § 25. Kui tekivad lahkuminekul mõnes küsimuses Noorsoo Karskusühingu ja selle vilistlaskogu vahel, siis asutatakse vahekoht (kaks asemikku kummaltki poolelt, kes valivad erapooletu juhataja), kelle otsus on asja kohta lõplik.

XI. N. K. Ü. tegevuse revideerimine.

- § 26. Noorsoo Karskusühingu tegevuse üle valvamiseks valitakse liigete hulgast pääkoosolekul 1-ks aastaks 3-liikmeline revisjoontoimkond, kes paneb ette aruanded pääkoosolekule vähemalt 2 korda aastas. Vilistlaskogu valib enesele ise revisjoontoimkonna.

XII. N. K. Ü. tegevuse lõpetamine.

§ 27. Noorsoo Karskusühingu tegevuse lõpetamise korral tarvitatakse varandus Noorsoo Karskusühingu otstarbe kohaselt.

Märkus: N. K. Ü. tegevuse lõpetamise küsimust harutatakse vähemalt kahel üksteisele järgneval koosolekul, ühes vilistlaskoguga.

Noorsoo Karskusühingu Vilistlaskogu põhikiri.

I. Noorsoo Karskusühingu Vilistlaskogu otstarve.

§ 1. Noorsoo Karskusühingu Vilistlaskogu ülesanne on niihästi võimaliselt, kõlblikult kui ka aineliselt ja juriidiliselt toetada Noorsoo Karskusühingut ta tegevuses ja püüdeis ja ühendust üleval pidada endiste ja pärastiste Noorsoo Karskusühingu liigete vahel.

II. Noorsoo Karskusühingu Vilistlaskogu tegevusvahendid.

Vilistlaskogu tegevusvahendid on:

- a) karskuspropaganda ja karskusõpetamise toetamine noorsoo hulgas;
- b) noorsoo organiseerimise toetamine karskustööks;
- c) noorsoo idealistlikkude püüete, kunsti-, teadus- ja haridusharrastuste toetamine;
- d) noorsoo püüete toetamine spordi- ja tervishoiu alal;
- e) noorsoo karskuspüüete juriidiline ja majanduslik toetamine.

III. Noorsoo Karskusühingu Vilistlaskogu tegevusala ja asukoht.

§ 3. Noorsoo Karskusühingu Vilistlaskogu tegevusalasse kuulub.

§ 4. Noorsoo Karskusühingu Vilistlaskogu Juhatus asub...

IV. N. K. Ü. V. õigused.

§ 5. Noorsoo Karskusühingu Vilistlaskogul on juriidilise isiku õigused: ta võib liikumata ja liikuvat varandust omandada

ja müüa, kinkida, laenata, pantida, pärandada; kohustusi enese pääle võtta ja teisi enese vastu kohustada, kohtu ees vastata ja omi õigusid kohtus kaitsta.

§ 6. Noorsoo Karskusühingu Vilistlaskogul on oma pitsat.

V. N. K. Ü. V. liikmed.

- § 7. Noorsoo Karskusühingu Vilistlaskogu liigeteks võivad olla täiskasvanud isikud, iseäranis õpetajad ja kooli lõpetanud endised Noorsoo Karskusühingu liikmed, kui nad täiskarskust peavad ja noorsoo karskuspüüdeid tahavad toetada.
- § 8. Noorsoo Karskusühingu Vilistlaskogusse liigeteks esialgne vastuvõtmine sünnib juhatuse ehk Vilistlaskogu liigete ettepanekul ja soovitusel Vilistlaskogu pääkoosolekul liht-hääle-enamusega. Vilistlaskogu poolt esialgselt vastuvõetud kandidaadid lähevad aga lõpulikule vastuvõtmisele Noorsoo Karskusühingu pääkoosolekule.
- § 9. Vilistlaskogu liikmemaksu alamäära ja selle maksmisviisi määrab Vilistlaskogu pääkoosolek.
- § 10. Vilistlaskogu liige, kes pole oma aastamaksu tasunud määratud tähtajaks kahekordse kirjaliku ehk suusõnalise meele tuletamise pääle vaatamata, loetakse Vilistlaskogust lahkunuks.
- § 11. N. K. Ü. Vilistlaskogu liigetal on õigus vabatahtlikult igal ajal Vilistlaskogu liigete hulgast lahkuda, kui nad sellest teatavad juhatusele ja õiendavad omad kohustused Vilistlaskogu ja ühingu vastu. Pääle selle võib Vilistlaskogu ehk ühingu ja Vilistlaskogu ühine pääkoosolek Vilistlaskogu liikmeid autute tegude ehk täiskarskuse rikkumise eest Vilistlaskogu liigete hulgast välja heita.

VI. N. K. Ü. Vilistlaskogu pääkoosolekud.

- § 12. N. K. Ü. Vilistlaskogu pääkoosolek astub kokku juhatuse kutsumisel vähemalt 1 kord aastas noorsoo karskusühingu aastakoosoleku aegu kokku. Kutsumine sünnib juhatuse poolt teadaandmise järele. Erakorralised pääkoosolekud võivad kokkukutsuda juhatuse, revisjoontoimkond ehk $\frac{1}{10}$ liigetest juhatuse ehk revisjoontoimkonna kaudu. Koosolekust võtavad hääleõigusega osa, kes oma aastamaksu on ära tasunud.

Märkus: Pääkoosoleku juhatuse valib koosolek.

- § 13. Pääkoosoleku käes on üldjuhtmõtete ülesseadmine Vilistlaskogu tegevuse kohta, eelarvete, aruannete kinnitamine, juhatus, revisjoontoimkonna ja muude toimkondade valimine, põhikirja muutmine ja Vilistlaskogu tegevuse lõpetamine.
- § 14. Pääkoosolek arvatakse otsusvõimuliseks, kui vähemalt $\frac{1}{10}$ liigetest on ilmunud. Ei saa koosolekut liigete vähese ilmumise pärast mitte ära pidada, siis kutsutakse vähemalt 2-he nädala järele kokku teine pääkoosolek, mis on otsusvõimeline igal liigete arvul.
- § 15. Otsused tehakse pääkoosolekul koosolevate liigete liht-häälteenamusega, mahaarvatud küsimustes, mis liigete väljaheitmisse, põhikirja muutmisse ehk Vilistlaskogu tegevuse lõpetamisse puutuvad, kus koosolijate $\frac{2}{3}$ häälteenamust nõutakse, kus juures viimane küsimus tuleb otsustada ühiselt Noorsoo Karskusühinguga.

VII. N. K. V. juhatus.

- § 16. Juhatus juhib Vilistlaskogu üleüldist tegevust, ajab põhikirja, kodukorra ja pääkoosoleku otsuste järele jooksvaid asju ja on Vilistlaskogu seaduslikuks esitajaks.
- § 17. Juhatusse valib pääkoosolek vähemalt 3 liiget, kes eneste seast valivad esimehe, kirjatoimetaja ja laekahoidja.
- Märkus: Juhatus valimisviisi otsustab koosolek.
- § 18. Juhatus liikmed valitakse 1 aastaks.
- § 19. Et juhatus koosolek otsusvõimeline oleks, peab koos olema esimees ehk tema abi ja vähemalt pool osa juhatus liikmeid. Otsused tehakse lihthäälteenamusega.

VIII. N. K. Ü. V. K. varandus (§ 20 ja 21 all).

- § 20. Noorsoo Karskusühingu Vilistlaskogu varandus moodustab liikmemaksudest, toetussummadest, annetustest ja mitmesugustest muudest sissetulekutest.
- § 21. Noorsoo Karskusühingu Vilistlaskogu juriidilise hoolekande alla kuulub ka Noorsoo Karskusühingu algatusel omandatud lükumata varandused.

IX. N. K. Ü. V. K. tegevuse revideerimine.

- § 22. Noorsoo Karskusühingu Vilistlaskogu tegevuse üle valvamiseks valitakse liigete hulgast pääkoosolekul 1-ks aastaks 3-liikmeline revisjoontoimkond, kes paneb ette aruanded pääkoosolekule vähemalt 2 korda aastas.

X. N. K. Ü. V. K. osakonnad.

§ 23. Noorsoo Karskusühingu Vilistlaskogu võib asutada osakondi vastavalt Noorsoo Karskusühingu osakondadele, mis töötavad sama põhikirja alusel Noorsoo Karskusühingu Vilistlaskogu juhatuse ülevallusel. Vahekord N. K.-ühingu Vilistlaskoguga määratakse kodukorras.

XI. Noorsoo Karskusühingu Vilistlaskogu tegevuse lõpetamine.

§ 24. Noorsoo Karskusühingu Vilistlaskogu tegevuse lõpetamise korral tarvitatakse varandus Noorsoo Karskusühingu otsuste kohaselt.

Märkus: N. K. Ü. Vilistlaskogu tegevuse lõpetamise küsimust harutatakse vähemalt kahel üksteisele järgneval koosolekul, ühes Noorsoo Karskusühingu pääkoosolekuga.

Eesti noorsoo karskusliikumise algus.

Juba 10 aastat tagasi kiindus ringkond tollaegseid noori seltskonnategelasi Noorsoo Karskusühingu asutamise küsimusse ja seadis noorsoo karskusseltsi põhikirjagi kokku, mille alusel ühing pidi rajatama. Kuid vana Vene valitsus andis määruse, kõik alaealiste seltsid on keelatud. Nii oli see ainult unistus olnud ja jäi loetuseks.

Karskuskongressidel toonitati karskuse aate häratamise tähtsust noorsoos, kavatseti ja võeti resolutsjoone vastu, kuid asja teostamiseks ei olnud võimalusi.

1917. aasta kevadel, suure Vene revolutsiooni lahti puhkemisega algas uus elu noorte ringkondades. Neile avanes uks avalikku ellu astumiseks, neile anti võimalus pöranda alt välja kolimiseks ja endi organiseerimiseks.

Sennised pörandaalused ringid olid enamvähem poliitilised ja nende ümber oli koondunud ainult osa õpilasi. Sarnaseid ringe töötas pea igas linnas. Riias näituseks oli see kaunis laialdasel alusel, sääl oli karskusküsimus teravaks päevakorra punktiks. Juleti sellega koguni pöranda alt välja tulla ja õigusi nõuda õpilaste karskusseltsi asutamiseks — aga eksiti — valitsus tõrjus

valjult sarnase mõtte tagasi. Nii mindi jälle põranda alla, uuriti vaikselt karskusküsimust, kirjutati ja peeti referaate. Kui see põlv täisealiseks sai ja üliõpilase põlves elu algas, asutas ta üliõpilaste karskusseltsi, lootes sellega laiu hulke õppivast noorsoost enese poole võitvat. Kuid ta eksis — üliõpilaste joomakombed olid paljuid neistki enda poole võitnud, kes keskkooli põlves agaralt karskuse alal töötasid.

Juba see üksik fakt näitab küllalt selgelt, et karskustöö üliõpilaste keskel on suurelt osalt juba hiljaks jäänud: sellega peab hakkama keskkooli põlves.

1917. aasta kevadel asutatud ringid ja rühmad kujunesid enamalt jaolt välja põrandaalustest ja omandasid alguses ka pääasjalikult poliitilise ilme. Alles pärastpoole omandasid nad eneseharmise sihi. Karskusküsimus ei tõusnud neis päevakorralevist peeti seda kõrvaliseks ja tähtsusetaks asjaks, mõned isegi võimataks ja kergemeelseks ettevõtteks.

1919. suvised Soome Noorsoo kongressid andsid karskustööks koolinoorsoo hulgas Eestiski tõuke ja häratuse. 12. oktoobriks 1919. jõuti meilgi nii kaugele, et Tartus esimene Noorsoo Karskuse Ühendus asutati. Elav osavõtmise andis rõõmustava lootuse, et karskusküsimus meie laialisi õpilasringkondi huvitab. Esimesel koosolekul astus 245 õpilast NKÜ liikmeks ja panid sellega liikumisele aluse. Elavalt vahetati mõtteid, tehti kibedaid etteheiteid praegusele n. n. modernile seltskonnale, kes on noortele halvaks eeskujuks.

2. nov. asutati Tallinnas teine NKÜ. Siin oli osavõtmise väike ja leige. Liikmeks astus ainult 50 õpilast. Praegu on Tallinnas NKÜ liigete arv saja lähedal. Linna kohta kus üle tosina keskkooli, on see küll häbistavalt vähe. Kurvastuseks peab ütleva, et osavõtmise Tallinnas palju ei kasva, kui kooliõpetajad endid külmalt ja ükskõikseltselt kaugele hoiavad. Vähe hiljemini asutati Noorsoo Karskusühingud Viljandis ja Pärnus; esimeses 39, teises 42 liikmega. (V. Kroonikas.)

Edasi loodetakse N. K. Ühinguid asutada kõigisse linnadesse, ülemaalist karskusliikumist noorsoos õhutada ja varsti Noorsoo Karskuse Liitu asutada, mis ühendab kõik N. K. Ühingud ja loob sellega ülemaalse korralduse, nagu see Soomes juba 1906. aastast saadik olemas.

HELMİ PETT.

Uued mõtted noorsoo karskustöö alalt.

Tallinna Õppiva Noorsoo Karskusühingu koosolek peeti 13. XII. 19. kell $1\frac{1}{2}$ 7 õhtul Tallinna Õppiva Noorsoo Keskliidu ruumides (meesgümnaasiumis, kloostri tänaval). Kokku oli tulnud mõnikümmend karskusühinglast. Koosoleku juhatajaks valiti is. Tuimann, kirjatoimetajaks neiu Männik. Saadikuks II ülemaalsele õppiva noorsoo kongressile valiti is. Savi.

Esimesena kõneles Eesti Karskusseltside Kesктоimkonna esimees V. Ernits sellest, kuidas tuleb karskustööd õppiva noorsoo hulgas korraldada. Et kõne seisis koos ainult tegelikest ettepanekuist, siis otsustati need läbirääkimistel harutusele võtta, kuid enne seda As. Kogu liikme J. Piiskari kõne ära kuulata, kes käsitas omas ettekandes karskuse mõistet üleüldse, seda toonitades, et karskus on iseenesest ainult a b i n õ u inimlikkuse, kultuuralikkuse ja elu paremuse saavutamises, mitte aga siht iseeneses; seda seisukohta tulebgi karsklastel neile selgitada, kes on karskuse kohta eksiarvamises, kes peavad karsklasi mingisugusteks fanaatisteks lahkusulisteks.

Päale Piiskari kõne asuti läbirääkimistele Ernitsi ettepaneku kohta, mida täiendati Piiskari ja teiste poolt. Peeti tarvilikuks, et saadaks noorsoo karskustööd toetama ka vanemaid jõude, iseäranis õpetajaid, kes Tallinnas liikumisest senni täitsa eemal seisnud Kohustati juhatust sellekohast segakommisjooni asutama õppuritest, õpetajaist ja vanemaist karskustegelast, kes välja töötaks tulevapoolaastase töökava Tallinna koolides. Ülemaalse koolinoorsoo karskustöö korraldamise komisjooni peaks asutama Karskusseltside Kesктоimkond, sellest osa võtma kutsudes nii hästi õpetajaid kui ka õppurid nende keskorganisatsioonide kaudu, siis ka Haridusministeeriumi esitajaid.

Avaldati soovi, et vähemalt kord kuus pandaks toime noorsoo karskusühingu kõnekoosolek. Kõnelema tuleks kutsuda vanemaid karskustegelasi Kesктоimkonna kaudu, kuid tuleks ka omade, noorte poolt peetavate kõnede eest hoolt kanda. V. Ernits loodab, et Karskusseltside Kesктоimekond muretseb omalt poolt kirjandust noorsoo karskusühingutele, nii palju kui see on võimalik.

Päale kõnede oleks tähtis noorsoo karskuskirjandus. Sellele pandavat V. Ernitsi seletuse järele alus Uudismaa karskusosakonnaga, millest ka eraldi äratõmbeld tehtavat, Kesктоimkonna rahalisel toetusel. Soovitab, et „Uudismaale“ saadetaks noorte poolt karskussisulisi kirjutusi. Sel koosolekul ei valita erikirjasaatjat

noorsoo karskusühingu poolt, kuid loodetakse, et juhatus selle katsuks leida.

V. Ernitsi poolt soovitatud karskus õpikursuste ja vabatahtlikkude karskuseksamite korraldamise põhimõttega ollakse nõus, kuid senni kui see tegelikult korraldamata, arvatakse J. Piiskari ettepanekul tarvilikuks asuda üksikute teemade läbitöötamisele referaatidena.

Kiidetakse häaks mõte, et noorsoo karskustööle ja üleüldse noorsooliikumise toetamiseks tuleb koondada ka vanemaid inimesi, eeskätt teatud kooli õpetajaid ja lõpetajaid, kes võiksid omavahel korraldada noorsoo karskusühingu ja ka muude noorsooühingute vilistlaskogudeks, nagu üliõpilasseltsidegi juures. Need vilistlaskogud oleksid ühtlasi rahukogus registreeritud juriidilisteks isikuteks, kes võiksid abiks olla noorsoo ühinguile asjus, kus on tarvis notariaalseid ja muid juriidilisi akte ja samme; ka võiks vilistlaskogude nimel seista noorsoo ühingute liikumata varandus, majad, õpilaskodud jne., mida ei või mitte omada juriidiliselt kooli ehk haridusministeeriumi kinnitatud õppuriteühing, mida mitte ei saa juriidiliseks isikuks tunnistada selle liigete alaealisuse pärast.

Pääle nimetatu oleks vilistlaskogud veel tubliks aineliseks toeks õpilasuühingule, iseäranis siis, kui nad on juba suuremaiks kasvanud igaaastaste lõpetajate juuretulekuga; ka oleks vilistlaskogudest tubli vaimline toetus noortele, peetaks üleval elavam side vanema põlve ja õppurite vahel ja jätkuvus, kontinueet ühingute tegevuses.

Iseenesestki mõista, ei tohiks olla mingisugust juriidilist ülemoleku, protektoraadi vahekorda vilistlaskogu ja õpilaskogu vahel: mõlemad pooled peaksid üheõiguslistena teineteise kõrval seisma ja ühiseid asju ühiselt otsustama, muis sisemisis küsimisis olles täitsa iseseisvad. Ainult niipalju tuleks vilistlaskogu sisemist vabadust kitsendada, et sellesse vastuvõetud uued liikmed tuleksid ka õpilaskogus vastuvõtmisele, nagu üliõpilasseltsideski, sest vilistlaskogud on ikkagi pääasjalikult õpilaskogude pärast olemas.

Vilistlaskogude asutamisel pole mingisuguseid erakorralisi raskusi: vaja on leida vähemalt 3 isikut, kes üle 20 aasta vanad ning kes sellekohase vilistlaskogu põhikirja omade allkirjadega saadavad rahukogusse registreerimiseks. Vahekord vilistlaskogu ja õpilaskogu vahel määratakse kindlaks kodukorras, mis töötatakse välja ja võetakse vastu mõlema poole kokkuleppel.

V. E.

Soome Öppiva Noorsoo Karskusliidu liigete- arv 1918 aastal.

Õpiasutuse nimi	Osakonde arv	Liitu kuulus liikmeid										Õpilas- liigete arv % kooliõpi- lastest	Õpetajaid- liikmeid	Kokku	koosolekute ja kõne- õhute arv
		klassist													
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X				
Ühiskoolid . . .	37	148	146	237	190	130	58	46	42	—	996	—	20	1016	41
Tütarlaste koolid	11	—	—	87	121	131	17	17	6	—	610	—	14	624	14
Lütseumid . . .	10	80	37	43	80	79	40	23	18	—	390	—	4	394	19
Seminaarid . . .	5	63	68	89	86	—	—	—	—	—	306	—	2	308	10
Kaubandus- koolid	6	27	9	—	—	—	—	—	—	—	36	—	1	37	2
Üliõpilaste kutseühisused	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	152	7
Kokku	69	318	260	456	477	340	115	86	66	—	2338	—	41	2379	93

„Pohjantähti“

V. ERNITS.

Karskuskirjandus.

Keeluseadus. Soome Vabariigi Valitsuse Sotsiaalministeeriumi Karskuskosakonna juhataja Dr. Matti Helenius-Seppälä kõne X. Eesti Karskuskongressil Tallinnas 8. XI. 1919. Eesti Karskusseltside Kesктоimkonna toimetused nr. 66. Tallinnas, sekv. „Ühiselu“ trükikoja trükk, 1919. a., 12 lhk., h. 1 mark ja 1 mark 50 penni.

See lühike broshüür on mehe kirjutatud, kes kogu oma elu on pühendanud karskusküsimusele, sel alal juba üliõpilasena töötades ja hiljemini doktori aukraadi omandades. Et Soomemaal karskusliikumine praegu nii võimas on ja keeluseadus maksmas, seda tuleb suurel määral lugeda Dr. Matti Helenius-Seppälä väsimata kauaaegse töö tagajärjeks.

Käesolev broshüür sisaldab eneses ülevaate keeluseaduse kohta Ameerikas, mujal mail ja eriti Soomes. Kõneldakse ka keeluseaduse häist tagajärgedest niihästi Ameerikas ja Soomes ja Rootsi parajussüsteemi fiaskost, mida selle autor Dr. Bratt isegi pidanud tunnistama. Lõppeks harutatakse põhimõttelikka vaidlusi, mida harilikult selle vastu esile tuuakse.

Kuna karskusküsimus muutub meil varsti kogu seltskonna küsimuseks, millest ka noored ei tohi mööda minna, siis oleks selle broshüüri lugemine soovitatav noortelegi, otse kohustav noortele karklastele, kes peavad juba varakult hakkama koguma mõtteid ja tõendusid oma aate selgitamiseks enesele ja esitamiseks teistele niusuguse selguse ja kindlusega, et sel oleks tõepoolest tagajärgi.

Karskuskroonika.

Koosolek karskustöö korralduse kohta õppiva noorsoo keskel

peetakse Karskusseltside Keskoimekonna algatusel Tallinnas (tütarlaste gümnaasiumi ruumides) 2. jaanuaril 1920 a., kell 10 homm. Osavõtma on kutsutud kõik Noorsoo Karskusühingute asemikud ülemaalsele Õppiva Noorsoo Kongressile; Õpetajate Keskkliidu, Tallinna Õpetajate Seltsi ja Haridusministeeriumi asemikud.

Noorsoo karskusliikumise toetamiseks

palub Karskusseltside Keskoimekond haridusministeeriumi tuleva aasta eelarvesse üles võtta 92.000 marka järgmise detaalse eelarve põhjal: 12.000 marka aastas noorsoo karskusasjaajajale palgaks ja sõidukuludeks, 20.000 mrk. noorsoo karskuskirjanduse ja „Uudismaa“ karskusosakonna toetuseks, 30.000 mrk. koolidele karskuskirjanduse laialilaotamiseks ja 30.000 mrk. karskus õppeabinõude ja tabelite muretsemiseks koolidele.

Keskoimekond juhib haridusministeeriumi tähelepanekut selle pääle, et meil on praegu vabariigis 1516 kooli, kus on üle 4000 klassi, üle 100.000 kooliealist last, ja et karskustöö peaks nende kõikideni ulatama, vähemalt raamatute kujul. Selle ülesande läbi viimiseks on aga keskoimekond üksi nõrk, samuti ka praegu veel karskustööks korraldamatu õppurkond.

Viljandis ja Pärnus Noorsoo Karskusühingud asutatud.

Karskusseltside Keskoimekonna asjaajaja neiu Helmi Pet oli neil päevil Viljandis ja Pärnus Noorsoo Karskustööd alustamas. Mõlemal pool asutati noorsoo karskusühingud, Pärnus esialgu 42 liikmega, Viljandis 39 liikmega. Liigete hulgas on iseäranis palju vanemaid õpilasi ja ka õpetajaid, kes on asjale õige vastutulelikud (Pärnu kaubanduskoopi juhataja kinkis noorsoo karskusühingule kirjanduse muretsemiseks 100 mrk.).

Neiu Pett andis Pärnus ühe karskustunni, Viljandis 3, igal korral umbes 200 õpilast (10—14 aastased koos). Lähemil päevil kavatseb neiu Pett karkustunde Tallinnas anda.

I Ülemaalisel Õppiva Noorsoo Kongressil organiseerimise kohta vastuvõetud otsused.

I Maakonna Õppiva Noorsoo Kongress.

- § 1. Iga maakonna õppuritel on oma keskkorraldus, kongressi ja keskbüroo näol, asuv maakonna linnas.
- § 2. Maakonna kongressi ülesandeks on:
- kõigi maakonnas asuvate § 4 äratähendet õppurite ühendamise ja organiseerimine;
 - noorsoole soodsate arenemistingimiste loomine;
 - ülemaalse õppiva noorsoo kongressi poolt algatet ettevõtete ja kavatsuste elluviimine;
- § 3. Selleks valib ta:
- maakonna õppiva noorsoo keskbüroo;
 - õppiva noorsoo häälekandja abitalituse;
 - revisjoni komisjon.
- § 4. Maakonna õppiva noorsoo kongress seisab koos kõigi maakonna asuvate:
- Eesti koolide, praeguse keskkooli vanematele klassidele (alates IV-ndast.) vastava õpekavaga, klasside esitajaist iga klassi kohta ühte esitajat arvates. Samuti ka neljaklassilises kooles IV klassi esitajast;
 - õppurite ühingute esitajaist, iga ühingu poolt, kellel vähemalt 15 liiget iga 30 liikme kohta ühte esitajat arvates. Kui ühingul teistes maakonnis osakondi on ja neid ühine keskjuhiatus ühendab, on ka keskjuhatusel õigus selle maakonna kongressil ühe saadikuga esitet olla, kus ta asub;
 - kõigist oma maakonna keskbüroo liikmetest;
 - ühest ülemaalse keskbüroo esitajast;
 - õppiva noorsoo häälekandja abitalituse ja revisjoni komisjoni esitajast, kummagi poolt 1;
 - auvõdraist, keda keskbüroo kongressist nõuandva hääleõigusega osavõtma kutsub.

Märkus 1.: Saadikud valitakse klassis ja ühingu liikmete üleüldisel koosolekul, salajase ja otsekohe hääletamise teel.

Märkus 2.: Paralleklassid valivad esitajaid eraldi.

Märkus 3.: Ühingu, kus ka mitteõppureid liikmeiks, on saadikute valimisel hääleõigus, aktiivne, kui passiivne, ainult õppuriteliikmetel.

Märkus 4.: Täieliku koolide, klasside ja ühingute nimikirja, kellel õigus kongressile esitajaid saata, säeb keskbüroo kokku. Tema poole tuleb ka neil juhtumisel pöörata, kui teatud kool või ühing § 4 mainitud nõudeile otsekohe ei vasta.

§ 5. Kongress kutsutakse keskbüroo poolt vähemalt 1 kord õpiaasta kestusel kokku.

Märkus 1.: Kongressi ajast ja kohast peab 2 nädalat Ülemaalsele Õppiva Noorsoo Keskbüroole ette teatama.

Märkus 2.: Kongressi kokkukutsumise õigus on ka revisjoni komisjonil ja 25% maakonna õpurite arvust, kui keskbüroo nende sellekohast nõudmist ei täida.

§ 6. Saadikute volitused on ainult üheks kongressiks maksvad.

§ 7. Kui pävakord salajast otsustamist ei nõua, on kongressi koosolekud avalikud ja neist osa võtma pääsevad keskbüroo lubaga kõik asjast huuvitet isikud.

A. Maakonna õppiva noorsoo keskbüroo.

§ 8. Maakonna õppiva noorsoo keskbüroo on kongressi laialoleku ajal igal juhtumisel tema esitaja ja asetäitja.

§ 9. Tema kohusteks on:

- a) kongressi otsuste täidesaatmine,
- b) kongressi kokkukutsumine;
- c) ülemaalse keskbüroo eeskirjade elluviimine;
- d) kooli nõukogude tegevuse kontroleerimine;
- e) õppurite ühingute, raamatukogude, lugemisetubade, käsikirjaliste shurnaalide ja teiste õppurite ettevõtete süstematiseerimine ja korraldamine;
- f) ühise õppurite lugemistoa asutamine;
- g) kultuurharidusliste loengute ja kursuste korraldamine;
- h) õppurite tööde organiseerimine väljaspool kooli, eriti suvel;

- i) ekskursioonide korraldamine;
 - j) ipasugu õppiva noorsoo ellu puutuvate teadete kogumine; eriti noorsoo museumi loomine igas maakonnas;
 - k) õppurite arenemist takistavate nähtuste kõrvaldamine;
 - l) kehvemate õppurite toetamine aineliselt; j. n. e.
- § 10. Keskbüroo on 7-me liikmeline ja valitakse kongressil maakonna linnas asuvate saadikute hulgast.
Märkus 1.: Keskbüroo võib nõuandva hääleõigusega liikmeid juurde kopteerida.
- § 11. Keskbüroo valitakse järgmise kongressini.
- § 12. Keskbüroo sissetuleku hallikaks on:
- a) sunduslik liikmemaks kongressil edustet õppuritelt
 - b) sunduslikud % õppurite pidude sissetulekuist;
 - c) valitsuse ja koolivalitsuste toetussummad;
 - d) keskbüroo poolt korraldet pidudest, loengutest, kursustest j. n. e. saadav kasu.
 - e) vabatahtlised annetused.
- § 13. Suveks maale sõitvate liigete asemel koopteeritakse selleks ajaks uued.

B. Häälekandja abitalitus.

- § 14. Et õppiva noorsoo häälekandja tegevust kergendada, valib õppiva noorsoo kohalik kongress abitalituse.
- § 15. Abitalitus on 3-me liikmeline ja valitakse maakonna linnas asuvate saadikute hulgast järgmise kongressini.
- § 16. Abitalituse ülesandeks on kõigi talituste kohuste täitmine oma maakonnas, eestkätt häälekandja laialilaotamine, tellimiste vastuvõtmine j. n. e.
- § 17. Abitalitus täidab oma maakonnas ka toimetuse kohuseid, kogudes kaastöid ja seda päätoimetusele edasi saates, ilma et tal enesel arvustuse ja paranduse õigust oleks.
Märkus 1.: Abitalitus täidab tarbekorral ka noorte kirjastusühisuse esitaja kohuseid.

C. Revisjoni komisjon.

- § 18. Keskbüroo ja abitalituse tegevus, eestkätt kassa läbikäigu revideerimiseks valib kongress 3-me liikmelise revisjoni komisjoni, kelle volitused järgmise kongressi kokkutulekuga lõppevad.
- § 19. Kõik 3 tähendat asutused valitakse ainult kunni järgmise kongressini, kus nad endi tegevusest aru peavad andma, tühtlasi kirjalikku, revisjoni komisjoni poolt kinnitet aruannet Keskbüroo arhiivi jättes.

Ülemaalse Õppiva Noorsoo Kongress.

§ 20. Ülemaalse Õppiva Noorsoo kongressi ülesandeks on:

- a) ühenda kõiki § 22 äratähendet õppurisi ühiseks organiseeritud jõuks;
- b) kaasa aidata õppivale noorsoole soodsate arenemistingimiste loomiseks kõigil aladel;
- c) kaitsta õppurite huvisid.

§ 21. Selleks

- a) valib kongress õppiva noorsoo ülemaalse keskbüroo;
- b) annab õppiva noorsoo häälekandjat välja, valib selle toimetuse ja talituse ja vastutava toimetaja;
- c) korraldab noorte kirjastusühisuse;
- d) valib revisjoni komisjoni j. n. e.

§ 22. Kongress seisab koos kõigi Eesti Vabariigis asuvate

- a) Eesti õpekeelega keskkoolide ja teiste neile vastava õpekavaga koolide vanemate klasside (alates IV-ndast) õppurite esitajaist, iga 100 õppuri kohta ühte esitajat arvates.
- b) õppurite ühingute esitajaist iga 100 liikme kohta ühte esitajat arvates. Kui ühingul ka teistes linnades osakondi on, mida ühine keskjuhatuse ühendab, on õigus ka keskjuhatusel ühe esitajaga esitet olla;
- c) maakonna õppiva noorsoo keskbüroode esitajaist, iga ühe poolt ühte esitajat arvates;
- d) ülemaalse keskbüroo liikmeid
- e) õppiva noorsoo häälekandja toimetuse ja talituse, kirjastuseühisuse ja revisjoni komisjoni esitajaist iga ühe poolt ühte esitajat arvates;
- f) ülemaalse keskbüroo poolt kongressist nõuandva hääleõigusega osa võtma kutsut auvõõrastest.

Märkus 1.: Saadikud valitakse nii koolis, kui ka ühinguis valimisõigusliste õppurite (liigete) ühisel koosolekul salajase ja otsekohe hääletamise teel.

Märkus 2.: Koolid ja ühingud, kus alla 15 valimisõiguslise õppuri (liikme) jäävad ilma esitajast.

Märkus 3.: Ühinguis, kus ka mitteõppurisi liikmeid, on saadikute valimisel valimisõigus nii aktiivne kui passivne ainult õppuritel-liikmetel.

Märkus 4.: Täieliku koolide ja ühingute nimekirja, kellel õigus kongressile esitajaid saata, saeb keskbüroo kokku. Tema poole peavad ka need koolid ja ühingud järeleparimisega pöörama, kes § 22 otsekohe ettenähtud pole.

§ 23. Kongress kutsutakse keskbüroo poolt kusagile kooliderikamasse kodumaa linna vähemalt kord iga õpeaasta kestusel kokku.

Märkus 1.: Õigus kongressi kokku kutsu on ka, häälekandja toimetusel ja revisjoni komisjonil ja maakonna keskbüroodel, kui keskbüroo nende sellekohast nõudmist ei täida.

§ 24. Saadikute sõidukulud kannavad saadikute valijad (koolidesõppurid, ühinguis-liikmed). Saadikute elamiskulude asjus võõras linnas kongressi aegu lepivad saadikud saatjatega endi vahel kokku.

§ 25. Saadikute volitused on ainult 1 kongressiks maksvad.

§ 26. Kui päevakord salajast otsustamist ei nõua, on kongressi koosolekud avalikud, kust keskbüroo loaga osa võtma kõik asjast huvitet isikud pääsevad.

A. Ülemaaline Õppiva Noorsoo Keskbüroo.

§ 27. Ülemaalisel õppiva noorsoo keskbüroo on kongressi laialoleku ajal igal juhtumisel tema esitaja ja asetäitja.

§ 28. Tema kohustuseks on:

- a) kongressi otsuste täidesaatmine;
- b) kongressi kokkukutsumine;
- c) maakondade õppiva noorsoo keskbüroode tegevuse kontrollimine ja reguleerimine;
- d) asju otsustamine millel ülemaaline tähtsus, seega väljaspool maakondade keskbüroode võimupiirkonda, eriti noorsoo kalendri redigeerimine ja museumi korraldamine.

§ 29. Keskbüroo asukohaks on Tartu, kui tähtsam koolide keskkoh.

§ 30. Tartust valitavate keskbüroo liikmete arv on 11, kuna päale nende igast maakonnast veel üks liige on, kes siis omas maakonnas keskbüroo esitajaks on.

Märkus 1.: Keskbüroo võib nõuandva hääleõigusega liikmeid juure koosteerida.

- § 31. Väljaminekute katmiseks on keskbürool õigus:
- maakondade keskbüroodelt maksu nõuda;
 - valitsuselt ja koolidelt abiraha nõutada;
 - kingitusi vastu võtta j. n. e.
- § 32. Suvel maalesõitvate liikmete asemele koopteeritakse uued.

B. Ajakirja talitus ja toimetus.

- § 33. Õppiva noorsoo häälekandja tegelikuks korraldamiseks valib kongress Tartu saadikute hulgast toimetuse ja talituse.
- § 34. Toimetus on 5-e liikmeline. Tema ülesandeks on ajakirja sisu ja vaimlise külje eest hoolitsemine.
- § 35. Talitus seisab koos 7-mest kongressi poolt Tartu saadikute hulgast valit liikmest, ühest noorte kirjastusühisuse ja ühest toimetuse esitajast. Tema ülesandeks on ajakirja laiali saatmine ja enam praktilisemad ülesanded ajakirja juures.

Märkus I.: Toimetusel, kui ka talitusel on õigus uusi liikmeid nõuandva hääleõigusega juure koopteerida.

- § 36. Kassa on toimetusel, kui ka talitusel ühine. Väljaminekud katab noorte kirjastusühisus.
- § 37. Vastutav toimetaja valitakse vanemate, õppurite ettevõttest huvitet ja sellele kaasatundvate isikute hulgast järgmise kongressini.

Märkus I.: Vastutaval toimetajal on õigus toimetuse koosolekutest täieõiguslise liikmena osa võtta.

C. Noorte Kirjastusühisus.

- § 38. Et noorte kirjanduslisile ja teaduslisile teosile laiemat avaldusvõimalust anda, selleks asutab kongress noorte kirjastusühisuse, kelle ülesandeks on noorte, kui ka vanemate isikute noorisse puutuvate teoste kirjastamine.
- § 39. Noorte kirjastusühisuse otsekoheseks ülesandeks on ka ülemaalse õppiva noorsoo häälekandja ja kalendri kirjastamine.
- § 40. Noorte kirjastusühisuse põhjuskapitaliks on vabatahtlised annetused ja kirjastetavast kirjandusest saadav kasu.

Märkus I.: „Uudismaa“ kapital läheb kirjastusühisusele edasi.

§ 41. Kirjastusühisuse juhatus seisab 5-est kongressi poolt Tartu saadikute hulgast valitavast liikmest koos.

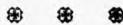
Märkus I.: Kirjastusühisuse juhatusel on õigus nõuandva hääleõigusega liikmeid juure koosteerida.

§ 42. Töid kirjastamiseks valib pakutavate käsikirjade hulgast kirjastusühisuse juhatus, läbi rääkides kompetentidega selles asjas. Samuti määrab tema ka honoraari suuruse ära.

D. Revisjoni komisjon.

§ 43. Keskbüroo, ajakirja talituse, toimetuse ja kirjastusühisuse tegevuse iseäranis kassa läbikäigu revideerimiseks valib kongress igast maakonnast ühe isiku, kes kokku revisjoni komisjoni moodustavad.

§ 44. Kõik § 21 mainit asutused ja isikud kaotavad järgmise kongressi kokkutulekuga endi volitused ja on kohustet kongressil endi tegevusest aru andma, ühtlasi kirjalikku, revisjoni komisjoni poolt kinnitet aruannet Ü. keskbüroo arhiivi jättes.

Õppiva Noorsoo Keskbüroode esitajate nõupidamine 15. nov. Tallinnas.

Võtavad osa: Ülemaalse Õ. N. Keskbüroo, Pärnu, Paide Rakvere ja Valga keskbüroode, Tallinna Keskliidu, „Uudismaa“ ja „Concordia“ abitoimetuse esitajad.

Nõupidamise avab kell 10 hom. Juhanson. Juhatajaks valitakse Juhanson, kirjatöimetajateks Bringfeldt, Valter.

I. Aruanded.

Ülemaalse Õ. N. Keskbüroo aruanne.

Juhanson: Juba alguses halvas keskbüroo tegevust õppurite mobiliseerimine. Asutati ajutine büroo, selleks juhtumiseks, kui õppurite roodud linnast välja oleks saadetud. Esi-
neti ministeriumis ja Vägede Ülemjuhataja juures märgukirjaga, protesteerides mobilisatsiooni vastu. Protestile leidis isegi noorte hulgas vastuseis. Märgukirja tähtsus seisis ainult teatavss mõ-
jus seltskonna peale. Suvel oli tegevus halvatud, sügisel hakkas keskbüroo pealegi lagunema. Lahkumineku Ülemaalsel kongressil kisti päevakorrale. Lahkunud liikmete asemele koopteeriti uued — vilumatud tegelased.

Keskbüroo tähtsam ülesanne oli maakondade organiseerimise õhutamise. Saadeti esitaja Põhjamaade Noorsoo kongressile. „Concordia“ asjus asuti jaatavale seisukohale. Valiti „Concordia“ abitoimetuse. Kontakti loomiseks maakondade keskbüroodega kutsuti Paide nõupidamine kokku, mis aga esitajate mitteilmumise tõttu ära jäi. Juhataja korraldas ringreisu, igalpool kõnekoosolekuid pidades. Otsustati uus nõupidamine Tallinnas korralda, ühel ajal Põhjamaade noortega peetava nõupidamisega.

Keskbüroo töötab puudujäägiga, margaline maks õppuritelt, on sisse nõudmata. Vahekord haridusministeriumiga hea. Ankeet lehtede trükkimiseks on saadud 3000 m. abiraha.

Pärnumaa Õ. N. Keskbüroo aruanne.

Valter: Keskbüroo moodustati maakonna kongressil, 25. mail. Organiseerimismõttele ei tultud ühemeelselt vastu ja ainult tehtud töö tagajärjed sunnivad meid tunnistama. Suurem osa Pärnu õpetajaist nägi noorte õpetustes, eriti koolide omavalitsuses, ainult hääd ning selle tõttu on kõigis koolides, peale naisgümnaasiumi, õppuritel päädagoogika nõukogus esitus. Teine osa kooli omavalitsusest — kooli ja klassinõukogud — on ainult üksikuis kohtades olemas. Oleme katsund nende aset täita suhteliselt valitud keskbürooga, kus oleks igal koolil ja ringil esitus.

Keskbüroo juures funktsioneerib õppurite vahetalitusbüroo, kus püütakse õppuritele tööd, raamatuid, korterid muretseda. Takistab büroo tööd rahapuudus — puudub nimelt reklaami võimalus. Kõik tegevus on maksuta.

Keskbüroo on püüdnud töötada kindlas sihis, püüdis luua õppuritele soodsamaid elutingimisi, neid majandusliselt aidata kooli olusid paranda jne., kuna haridustöö väljaspool kooli on jäetud ringide hooleks.

On kavatsusel suurejoonelisem Noorsoo päev, mis peaks parandama keskbüroo ainelist seisukorda.

Vahekord õpetajatega viimasel ajal hää — õpetajate keskiit määras 500 m. toetusraha õppurite organisatsioonile keskbüroo kaudu.

Paide keskbüroo aruanne — Hinnov.

Paide Õ. N. Keskbüroo asutati maikuu lõpul. Varsti peale asutamist kadus huvi asja vastu, naisõppurid hakkasid tööst oobumä, milleks arvatavasti õpetajad kaasa mõjusid, seletades, et organiseerimine mõjub demoraliseerivalt. Praegu on kõik keskbüroo tegevus juhataja ja kirjatoimetaja hooleks jäänud kordasaadetud pole midagi, ühemargaline maks sissenõudmata. Suuremaid ringe ei ole, õppurkond väike, seltskond liig arenematu.

Valga Õ. N. Keskbüroo aruanne. Päss.

Keskbüroo asutati umbes kuu aja eest. Valgas on 6 keskkooli, kuid Keskbüroo tegevus on koondunud kahe Eesti keskkooli ümber. On kavatsatud ühendust luua Tõrva ja Karulaga. Ainelist seisukorda parandati kahe referaadiga. Asuti lugemiselaua korraldusele. Õpetajad olid alguses õige vastutulelikud.

Keskbüroo tunnistas tarvilikuks ühenda kaks Valgas asuvat noorsoo ühingut, kuid ühingud olid vastu. Tekkis terav vahe-

kord. Gümnaasiumi 6. ja 7. klassi õppurid teatasid et nemad keskbürood ei tunnista. Referaatõhtul lasti revolvert ja pilluti granaate. Keskbüroo liikmed tahavad tekkinud olukorra tõttu lahkuda. Õpetajad kavatsavad keskbüroo tegevust ära keelata.

Rakvere Õ. N. Keskbüroo aruanne.

Brindfeldt: Keskbüroo ei ole midagi teinud, ega soovigi teha. Jõuti otsusele et Keskbürood tarviski ei ole, sest ta seisab koos õieti ühe ringi liikmist. On olemas suurem ühing, mis võtaks oma peale keskbüroo ülesanded. Saadeti esitaja, et kuulda mis mujal tehtud.

Tallinna Õ. N. Keskliidu aruanne.

Noor: Räägitakse palju konfliktist Ülemaalse Õ. N. Keskbürooga, kuna konflikti olnud ei ole. Ülemaalsel Kongressil ülesseatud põhjused on vananenud, ning loomulik, et üksikud linnad püüavad asju paremini korralda. Tallinna Õ. N. Keskbüroo, püüdes mõjuda koolide kaudu, ei teinud organiseerimismõttes midagi ära. Süüdi oli süsteem. Keskbüroo muudeti Keskliiduks, kes töötab maakonna kongressil antud juhtnõuete järele. Ta tegevus on laialisem ja ei olene klassi komiteedest.

On asutud ringide ühendamise tööle. Väiksemad ringid, mis enam-vähem ühesihilised — ühendatakse. Nii on asutud kirjandusring, teadus, taide, spordi, dramatiline jne. ringid. Kõik juba ühendet ringid moodustaksid õppurite ühiskodu, kus kõik õppurid tegevusala leiaksid.

„Uudismaa“ aruanne.

Käsebie: Ajakirja väljaandmise küsimus võeti vaimustusega üles, kuid huvitus langes varsti, isegi eitavale seisukohale asuti paiguti. Tehakse etteheiteid, et sisu vähe väärtuslik, kuid iga algus on ju raske.

On kavatsus muudatusi ette võtta ja puhas-praktilise osa peale üle minna. Tõid on palju tulnud, kuid peaaesjalikult ilukirjanduslikke. Artiklid ja organiseerimisele eestkätt tähtsaid praktilisi teateid on vähe tulnud.

Aineline seisukord on rahuloldav. Põhikapital 3—4000 mk koguti Tartus. Kui eitavale seisukohale ei asuta, elab „Uudismaa“ edasi. Eksemplaride kadumine ei ole põhjendatud. Tallinnas edeneb „Uudismaa“ laialilaotamine visalt, sest et boikoteeritakse.

Tartumaa O. N. Keskbüroo aruanna.

Juhanson: Keskbüroos töötati alguses väga elavalt. Kutsuti kokku ülemaaline O. N. Kongress. Keskbüroo seisib koos alguses ainult koolide esitajaist, pärast täiendati teda koolidevaheliste ringide esitajatega. Kõik töö seisab kavatsustes. Kavatsetakse ühendada raamatukogud, asutada lugemislauad. Ainelise seisukorra paranduseks kavatsetakse ühispidu toime panna.

Keelati ära pidude pidamine ilma keskbüroo lubata. Korraldati kõigi ringide esitajate nõupidamine lugemislaua ja raamatukogu asjus. Takistusi teeb ruumide küsimus. Igal neljapäeval korraldab keskbüroo vaielusõhtu. Tagajärjed on hääd olnud. Vahekord õpetajatega on kaunis halb olnud, kuid juba hakatakse keskbürooga — kui jõuga rehkendama.

II. Maakondi keskkorraldused ja nende ülesanded.

Juhanson formuleerib keskbüroo ülesanded: 1) olla vahe-meheks noorsoo organisatsioonide vahel 2) kaitseda tärbekorral õppurite huvisid. 3) Vastastikune majandusline abiandmine.

Noor: Ringides areneb noorsugu ja ringidele peab ka toetuma keskkorraldus. Senni, kui kõik õppurid ei ole koon-dunud organisatsioonidesse, võib olla ka koolidel hääleõigus.

Valter: Käsitab keskbürood kui ametiühisust.

Juhanson: Soovitab keskbürood mitte kongressil va-lida, vaid ringid ja koolid olgu otsekohe esitud. Keskkoolid võiksid saata 2 asitajad, ringid liikmete arvu järele.

Noor: Sarnasel korral oleks Tallinna keskliidus 40—50 liiget, väiksemis linnus aga 3—4 liiget.

Juhanson: Ka suure koguga on töö tõimalik. Jooks-vaid asju võib ajada präsidium.

Päss: Keskbüroo olgu valitud kongressil, olgugi endistel afustel. Ainult nii saab määrata liikmete arvu. Selle järel kat-kestatakse koosolek, et Soome, Rootsi ja Daani noorsoo esi-ajatele sadamasse vastu minna.

Kirjatoimetaja: A. Valter.

Juhataja: A. Juhanson.

Klassi Nõukogud.

(Ülemaalisel Õppiva Noorsoo kongressil otsustet soovitada läbi viia kõigis Eesti koolides, alates juba esimesest klassist, kuigi kunni IV-da klassini ehk lihtsastetult ja klassijuhataja otsekohe juhatus all.)

- § 1. Klassi eesotsas seisab ja juhib õppurite omavahelisi asju Klassi Nõukogu, koosseisev klassi juhatajast ja 5-est klassi poolt poole õpiaasta pääle valitavast liikmest.
- § 2. Nõukogu ülesandeks on:
- 1) klassi korda ja seesmist rahu alal hoida;
 - 2) mõjuda õppurite ülalpidamisele väljaspool kooli;
 - 3) kooli ja klassi kordukorra täitmise eest hoolitseda;
 - 4) kohut mõista klassis ettetulevate süütegude korral;
 - 5) kroonika läbi vaadata;
 - 6) klassi sissetulekuid ja väljaminekuid reguleerida;
 - 7) klassi korrapidajate järjekord ja õpiabinõude toojate kindlaksmääramine.
- § 3. Nõukogu võib trahvida:
- 1) süüteo avaliku hukamõistmisega klassi ja kooli piirides;
 - 2) klassi korra-raamatuse kirjutamisega;
 - 3) Õppurite Nõukogule teatamisega;
 - 4) ühiskondliste töödega;
 - 5) rahatrahviga klassi kassa hääks, ehk kui süütegu mõne asja rikkumises seisab, siis rikutud asja parandamiseks.
 - 6) süüdlaselt ausõna võtmisega, et süütegu ei kordu.
- § 4. Kui Klassi Nõukogu otsus ei rahulda, võidakse Kooli Nõukogule ja säält Õppurite Nõukogule edasi kaevata.
- § 5. Kirjatoimetaja kirjutab klassi kroonika (kokkuvõtte, klassi elust), pannes selle iga nädal Nõukogule kinnitamiseks ette, mis järel see sellekohasesse raamatuse sisse ka kirjutatakse.
- § 6. Klassi sissetuleku hallikaks on a) liikmemaks klassi õppuritelt, mille suuruse klassi üleüldine koosolek ära määrab; b) annetused; c) muud erakorralised sissetulekud.
- § 7. Nõukogu määrab klassi korrapidajate järjekorra kindlaks ja nimetab 2 õpiabinõude toojat poole õpiaasta pääle.
- § 8. Nõukogu liikmed, kui nad klassi poolt mitte kindlate ametite pääle pole valitud, jagavad ametid endi vahel järgmiselt ära: 1) esimees; 2) kirjatoimetaja; 3) tema abi; 4) kassa- ja varahoidja ja 5) raamatukogu hoidja (abi).

- § 9. Esimehe ülesandeks on :
- 1) juhatada klassi- ja Nõukogu koosolekuid ;
 - 2) olla vahemeheks õppurite ja õpparite vahel ;
 - 3) esitada klassi. VI-dast klassist pääle, nõuandva hääleõigusega Õpparite Nõukogus ;
 - 4) teistele ametnikele nende kohuseid meele tuletada, kui nad ise neid unustavad j. n. e.
- § 10. Kirjatoimetaja ja tema abi kohusteks on klassi- ja Nõukogu koosolekute protokollide kiijutamine ja klassi päeva- ja korraraamatu korrashoidmine ja kroonika kirjutamine jne.
- § 11. Kassa ja varahoidja hoole all on klassi kassa ja varandus, mille alles- ja terveoleku eest ta vastutav on.
- § 12. Raamatukoguhoidja abi ülesandeks on õppuritele soovitate raamatute kättetoimetamine raamatukoguhoidjalt õpparilt.
- Märkus: Neil juhtumisel, kui igal klassil oma eriraamatukogu, on see raamatukogu hoidja (õppuri) otsekohe hoole all.

Kooli Nõukogu.

- § 1. Kooli õppurite nõukogu ülesandeks on : õppurite ülespidamise pääle väljaspool kooli mõjumine, küsimuste lahendamine, mis kogu kooli õppurkonda puutub, ehk kui Klassi Nõukogu mõnes asjas kindlale otsusele ei jõua, ehk kui Klassi Nõukogu kaebealust ei rahulda. Ühtlasi kontrollleerib ja reguleerib Kooli Nõukogu Klassi Nõukogude tegevust.
- § 2. Kooli Õppurite Nõukogu seisab vanemate (alates IV) Klasside Nõukogude esitajaist koos, iga ühe poolt ühte esitajat arvates.
- § 3. Kooli Õppurite Nõukogu liikmed jagavad ametid nii ära, et oleks : esimees, kirjatoimetaja ja kassahoidja, ülejäänud liikmed oleksid nende abid.
- § 4. Kooli Nõukogul on oma erikassa, kust kaetakse väljaminekud, mis otsekohe üksikusse klassi ei puutu. Väljaminekute katmiseks võib Kooli Õppurite Nõukogu klassidele sunduslikku toetusmaksu pääle panda.

Ettepanek II-le Ülemaalisele Öppiva Noorsoo Kongressile.

Keskbüroode asemele luua pääjoontes ühise põhjuskirjaga Eesti Koolinoorsoo Liit. Kõik praegu olemasolevad õppurite üldeneseharimise, kui ka spetsiaal ringid ja ühingud (ka senine Eesti Noorsoo Liit) võtaksid selle ühise põhikirja endi pääkoosolekul vastu, teda endi nõuete kohaselt täiendes ja muutuksid sellega Eesti Koolinoorsoo Liidu osakondiks, kõiki endi omapärasusi ja iseäraldusi alles hoides. Kus mitu osakonda üksteise ligidal (linnas), sääl moodustavad nad n. n. Ringkonnad (nii võiks olla, näit. „Eesti Koolinoorsoo Liidu Tallinna Ringkond“, kellel oma keskjuhatuse oleks: Ringkondi keskjuhatuste võimupiirkonda kuuluksid sel puhul. raamatukogud, lugemistoad, avalikud loengud, kursused ja koosolekud, käsitsi mitmustetava ja käsikirjalise kirjanduse väljaandmine ja levitamine (trükitud kirjanduse väljaandmine kuuluks üleriiklise keskorgaani ülesannete hulka) ja teised laiema tähtsusega ettevõtted, mis üksikul osakonnal üle jõu käiks.

Ringkondade keskjuhatused moodustaksid endi esitajate kaudu Eesti Koolinoorsoo Liidu Keskkomitee — üleriiklise keskorgaani, kelle liikmed tarviduse järele ühisteks koosolekuteks kusagile linna kokku sõidaks.

Pääle Keskkomitee oleksid veel igaastased Koolinoorsoo Liidu kongressid, kust iga osakond otsekohe oma esitajate kaudu osa võtaks ja kes siis Liidu kõrgemaks võimuks oleks. Tema võimupiirkonda kuuluks häälekandja väljaandmine („Uudismaa“ võiks väga hästi siis tema häälekandjaks muutuda) ja selle toimetuse-talituse nimetamine, muu trükitud kirjanduse väljaandmine ja kirjastamine, põhikirja muutmine jne. Kongress valiks 5-e liikmelise sekretariaadi, kes ühes linnas asuks ja kongressi ja Keskkomitee otsuste täidesaatjaks oleks. (Kunni Koolinoorsoo Liidu Kongressi kokkutulekuni valiks käesolev kongress ajutise sekretariaadi).

Pääle selle oleks osakondade juures sääl, kus selle järele tarvidus, vilistlaste kogu, umbes samal alusel, nagu see Noorsoo Karskusühingul ette nähtud.

Võimaluse korral astuks Eesti Koolinoorsoo Liit Noorsoo Karskusliiduga ühendusse, samuti ka iga teise võimaliku üleriiklise noorsoo organisatsiooniga, luues ühise keskkorralduse jne.

Need oleksid uue Liidu pääjooned. Põhikirja ligemat projekti loodan esitada Kongressil.

A. JUHANSON.

Missugune peaks olema tulevane „Uudismaa“?

Senni on palju juttu olnud „Uudismaa“ kõlbmatusest praegusel kujul. Katsun konspektiivist pilti anda tema tulevasesst kujust ja ülesandeist.

„Uudismaa“ ülesanne olgu:

- 1) siduda õppurite organisatsioone, informeerides kõiki nende tegevusega;
- 2) pakkuda ülevaadet arenemistingimistest koolis ja väljaspool seda;
- 3) olla Eesti Koolinoorsoo Liidu (kui minu sellekohane ettepanek vastu võetakse) ja Noorsoo Karskusliidu häälekandjaks, tutvustes laiemaid hulki nende tööga;
- 4) äratada ja laiendada uusi sihte kooli ja õppurite eneseharimise alal.
- 5) tutvustada Eesti noortsugu väljamaa noorsoo olukorraga;
- 6) pakkuda ülevaadet õppurkonna võimisest algupärase kirjanduse loomise ja kriitika alal.

Selleks peab „Uudismaa“

1) võimalikult tihti ilmuma (vähemalt 2 korda kuus), ilma et formaat ja kaust iseäranis suur tarvitseks olla.

2) Kõigilt ühingutelt, koolidelt ja noorte ettevõtelt kindlate kirjasaatjate kaudu tarvitisi teateid nende tegevuse kohta saama.

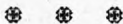
3) Väljamaa noorsoo ajakirju vahetama ehk tellima, säält tähtsamaid kohti tõlkides ehk refereerides;

4) hoolitsemata artiklite ja põhjalikumate kirjutuste eest (ka vanemate isikute poolt) noorsoo tähtsamate küsimuste kohta;

5) surma läbi lahkunud agaramate noorsoo-tegelaste elutööd meele tuletama;

6) harukordadel, kui ruumi jätkub noorte parematele ilukirjanduslistele katsetele ruumi andma.

A. Juhanson.

KROONIKA.

Leping Eesti Noorsoo Liidu ja Soome Koolinoorsoo Liidu vahel.

Eesti Noorsoo Liidu keskjuhatuse ja Soome koolinoorsoo Liidu juhatus on vastastikuse lepingu teinud, millel Eesti poolt O. Reinthal ja Soome poolt üliõpilane Aarne Penttilä alla kirjutanud. Lepingus räägitakse vastastiku kirjanduse vahetamisest, rändava kõneleja ametissepanekust soomlasi Eesti ja eestlasi Soomega tutvustamiseks, üksteiste kongressidele esitajate saatmisest (!) jne. Väga kena asi, kuid täbarasse seisukorda peaks vist Reintal (kui ka teised), sattuma, kui talt küsitakse, millal siis Eesti Noorsoo Liidu kongress õieti on ja kas neil põhikirjast millegist sarnasest ka juttu on!! Soomlased olid vähemalt üsna üllatet, kui A. Juhanson sääl viibides neid Ülemaalse Keskbüroo (ja mitte Eesti Noorsoo Liidu) nimel esimese (tähendab keskbüroo) poolt korraldatavast Ülemaalisest Öppiva Noorsoo Kongressist osa võtma kutsus. Sama lugu oli rändava kõnelejaga, mis kohuseid Juhanson õieti juba täitiski. Mul pole küll midagi E. Noorsoo Liidu, kui niisuguse vastu, kuid niisuguste taktitute etteühpedega ei sa kuidagi nõus olla, kuid loodan, et see leping enam is. Reintali teenus on, kui kogu E. N. Liidu oma.

—r.

„Uudismaa“

majandusline külg hakkab viimasel ajal juba paranema; kuigi trükitööde hinnad alatasa tõusevad, pole „Uudismaa“ hind võrdlemisi mitte väga palju tõusnud ja võrreldes muu kirjandusega (näit. „Ilo“) on ta üsna odav. Nõudmine senniilmunud numbrite järele näib kasvavat, nii et nr. 3—4 ja 5 ainult vähesel arvul veel tagavaraks on. Imelik ja arusaamatu on aga tallinnlaste teguviis, kes oma „Uudismaa“ mittetunnistamist väga algupärasel kujul teostavad: klassi pääle ostetakse 1—2 eksemplari, need loetakse kõvasti kõigile ette ja pääle selle muidugi keegi enam ei osta. üteltu tallinnlased ise, kas niisuguses närutamises pääle väikluse veel midagi on?

Majandusliku seisukorra parandamiseks mõjus kaasa ka Haridusministeeriumi toetussumma (2000 marka) ja Noorsoo Karskusühingu abi, mis selles seisab, et ta $\frac{1}{2}$ kaskusosakonna trükikuludest kannab. Kui edespidi niikaugele jõutakse, et „Uudismaa“ kogu Eesti õppurkonna toetuse osaliseks saab, siis töötab väljavaade tulevikku õige roosiliseks muutada.

Raamatukogud ja lugemislauad

saavad „Uudismaa“ I aastakäigu otseteel päätalituselt tellides 30% hinnaalandusega. Talitus.

Üleskutseid

noorsoo ühingute tegevuse ülevaate ja õppursõdurite mälestusalbumi asjus, mis eelmises numbris ilmusid, tuletan siinkohal veel meele. Ärgu unustetagu, et need mõlemad möödapääsmatu tarvidusena meil ees seisavad ja nende teostamine edasilükkamatu, milleks aga nende kaasabi, kellesse asi puutub, tarvis. Ärgu lastagu endid niipalju paluda ja sundida!

Albumite toimetaja.

Ankeet lehed

on mitmel pool juba laiali antud ja osa neist täidetuna juba tagasi saadetud. Vastused on üsna tõsised ja huvitavad. Isegi raskemadki küsimused on tihti üsna vaimukalt vastatud. Tuleb soovida, et asja korraldamisega igal pool rutataks ja võimalikult korralikult läbi viidaks.

Eesti noorsooliikumise tutvustamiseks Soomes.

tegi A. Juhanson 10—20 detsembrini Soome Koolinoorsoo Liidu esitajate Fosmanni ja Pentilä ringreisi, kõneledes Eesti noorsooliikumise ajaloost Helsingis, Turus, Viiburis, Mixkelis, Hämenlinnas, Tampere ja Otava rahvaülikoois, ühtlasi ise ka Soome noorsooliikumist ja kogu kultuuriga tutvunedes. Kõneleja võeti igal pool haruldase lahkuse ja huvitusega vastu. Ülepää on huvitus Eesti vastu eriti Soome noorsoo hulgas suur, kuigi ekslikud eelarvamised, mida Soome ajakirjanduski pahatihti toetab, oma halvavat mõju avaldamata ei jäta.

Ühtlasi võttis Juhanson sel puhul ka „Concordia“ pidustusest Helsingis ja õpilaste jõulupidudest mitmel pool mujal, osa. Soome valitsuse poolt oli tal selleks otstarbeks raudteel

prii sõit lubatud. Edespidi avaneb loodetavasti võimalus niisuguseid liikuvaid kõnelejaid sagedamini vastastiku kummagi maa ja rahva, eriti noorsoo olukorda tutvustama saata, ühtlasi üksteise kongressidele vastastikku esitajaid saates. Nii on juba eelseisvaks Ülemaaliseks Kongressiks 7—8 Soome Koolinoorsoo Liidu esitajat oodata. Suvel saab ehk vastastiku keelekursusigi korraldada. Nii on just noorsugu see jõud, kes „Soome sillale“, millega meie „diplomaadid“ kuidagi hakkama ei saa, kindla aluse rajab. Jääb soovida, et vanad selleks (Eesti rahaministeeriumi kombel) asjata raskusi ei teeks.

Teadaanne.

Et „Concordia“ levitamist lihtsustada, palume kõiki asjast huvitetuid tellimistega, mida ainult Eesti alatoimetus ja „Uudismaa“ abitalitused (mitte postkontorid, nagu proovinumbriks öeldud) vastu võtavad, rutata, sest üksiknumbrid edespidi müügil saada pole. Tellimishind ühes kättetoimetusega:

Aastakäik — 22 m. (10 Soome marka)

1/2 aastakäiku — 11 m. (10 Smk.)

1 kun — 3 m. (1,50 Smk.).

„Concordia“ abitoimetus Eestis.

Tartus, Riia uul. 2.

„Uudismaa“

I aastakäik (№ 1—8) on kokkukõitmiseks veel terveni saadaval. Hind otsekohe päätalituselt tellides (Tartu, Riia uul. 2) ühes saatmiskuludega 18 m. Talitus.

Kirjavastused.

P. L-e. (Tallinn.) Keegi Toimetuse liige tähendas Teie saadetuste kohta: „Sandile Kivisillal deklameerimiseks kohane.“ Palju ta vist ei eksinud!

T. Kadarik. „Ei ilmu. Nörk.“

Merikallas. Tarvitamine ainult „Sõdamehe tee II“, sedagi parandatult.

H. K-n. (Jõgeva.) Liig „tehtud“, päälegi nõuaks kõigi avaldamine palju ruumi, kuna üksikuil mõtet poleks.

P. Tonium. On ju omajagu „luulet“, kuid trüki avaldamiseks siiski ei lähe — liiga lodeva kompositsiooniga, liiga „vedel.“

J. Ojant. Kompositsioon ja loogika kehv. Ainult mõni salm ehk rahuldaks. Ei ilmu.

L. N-d. (Siin.) „Värskel kalmul“ loodame avaldada järgmises numbris.

Ruum ei luba siinkohal pikemaid vastuseid üksikuile autoritele. Toimetusele saadet töid läbi lehitsedes tundub, nagu ei oskakski meie noorsugu enam muud, kui armetuid „värse“ taguda.“ Väärtuslikum proosa puudub pea täiesti. Et mitte kedagi piinlikku seisukorda aseta, märgime neid, kes tööd oma õige nime all ära annud, ainult nime esimese ja viimase tähega, juure tähendes asukoha.

Toimetus.

Tegev toimetus: Jaan Kask, Aleksander Juhanson, Ants Käsebier, Alfred Koort,

Vastutav toimetaja: cand phil. Villem Ernits.

Väljaandja: Ülemaaline Eesti Öppiiva Noorsoo keskkorraldus.

„Uudismaa“ toimetus ja talitus asub Tartus, Riia tänaval nr. 2

Leiname esimest „Uudismaa“ toimetuse juhata-
jat ja kaastöolist, Tartu ja I Ülemaalise Õppiva
Noorsoo Kongressi saadikut, endi vaimukamat ja
agaramat kaasvõitlejat raske tõve murtud

Oskar Krigul'it

„Uudismaa“ toimetus
Tartu Õppurkonna Keskbüroo
Ülemaaline Õppiva Noorsoo Keskbüroo.

„Õppurite Eneseharimise Rühmal“

on kahju oma endisest seltsimehest

Mihkel Rammul'ist

kelle vastu Saatus liig armutu oli.

„Uudismaa“ I aastakäik.

Sisu.

№ 1—2.

— Ramle — „Uudismaa“	Lhk.	3.
V. Valjula. „Uudismaale“		4.
O. Krigul. Toimetuselt		5.
J. Riitson. Kaks sonetti		7.
K. Kesa. Tsükloosest Väsiind päikselle		8.
A. Kauts. Neli luuletust		11.
„Onu.“ Mets kohutavalt tormides mühiseb kohab		12.
J. A. * * *		13.
K. Urm. Mu juuniöö armastus		14.
K. Kesa. Kuninga surm		16.
O. Urgart. Joobumused		22.
Th. Sologub (tõlk. K. Kesa) Oinake		23.
A. Juhanson. Võitluspäevi psükologia		28.
K. Kesa. Agnes Kauts. Hõislehist Lennok		29.
K. Kesa. Nooled I.		36.
A. Juhanson. Noorsugu enne ja nüüd		41.
V. Ernits. Mere õppurkonna tegevuspõhimõttest I		45.
A. Juhanson. Õppurite organiseerimine		47.
— Tartu Õppiva Noorsoo kongress		49.
H. Käsebier. Muljed esimeselt Tartu Õppiva Noorsoo Kongressilt		53.
H. Käsebier. Eesti Noorsoo Rahvuslik Liit		54.
Erna Rott. Poeetkonna diktatorid		58.
A. J. Õppiva Noorsoo I Ülemaaline Kongress		59.
— Tartu Eesti Õppurkonna Keskbüroo määrused õppurite pidude kohta		60.
— Tähelepanemiseks Eesti noortele kunstnikkele „Uudismaa“ ioimetuselt		61.
— Tartu Eesti Õppurkonna Keskbüroo juhtnöörid		61.
— Kroonika		63.

№ 3—4.

P. Puurmann. Oskar Pöder †		67.
R. Johannes Priks †		68.
K. Vesilo. Neli luulesust		69.
H. Jänes. Valge lein		72.
E. Nukk. Hommiku sünd		72.
A. Juhanson. September		73.
A. Kauts. Impromptu		73.
P. Lööke. Pessimism		74.
K. Urm. Õised halluminatsioonid:		
I. Sulle ja hendalle		75.
II. Kaks inimest		76.
A. Juhanson. Ennustused		78.
J. Kurrik. Tähtede alalt		81.

